

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA

V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2022

Petra Vrzalová

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

**Život v obci Rabštejn nad Střelou:
od vzniku Československa do konce 2. světové
války s jejími dozvuky a vlivem na místní
obyvatelstvo**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Petra Vrzalová

Historie se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jan Kilián, Ph.D.

Plzeň 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem kvalifikační práci zpracovala samostatně a uvedla jsem veškerou literaturu a prameny, ze kterých jsem čerpala.

Plzeň, 30. 5. 2022

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Na tomto místě bych poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce doc. PhDr. Janu Kiliánovi, Ph.D. za odborné vedení celé práce, panu Ondřejovi Fáberovi za regionální a místní konzultace a Oblastnímu archivu v Plasích za pomoc s archiváliemi. Hlavní poděkování však patří mé rodině a nejbližším za pomoc i podporu nejen s touto bakalářskou prací.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá historickým vývojem městečka Rabštejn nad Střelou v rozmezí 1918-1946, tedy v období od první Československé republiky, přes druhou světovou válku až do počátku tzv. třetí Československé republiky. Práce všeobecně seznamuje s životem místního obyvatelstva v dané době; pracuje s národnostní a sociální otázkou, s kulturním pohledem na rurální oblast plzeňského venkova a angažovanost šlechty a státního aparátu v německém pohraničí. Lze tak sledovat odraz „velkých dějin“ v malém městečku uprostřed lesů.

Abstract

This bachelor thesis deals with the historical development of Rabštejn nad Střelou, a county town, throughout the years 1918-1946, during the times of the First Czechoslovak Republic, through the Second World War, until the beginning of the so-called Third Czechoslovak Republic. The thesis generally apprizes readers with the life of residents during given eras; it engages with the questions of nationality and social issues while viewing the cultural aspect of the rural region of Pilsen's countryside and the involvement of the nobility and state apparatus in the German borderland. With that, we can see “the grand history” being reflected in a small country town in the middle of the woods.

Klíčová slova

Rabštejn nad Střelou, Československá republika, obyvatelstvo, historie, první republika, pohraničí, Sudety, druhá světová válka, Protektorát Čechy a Morava, třetí republika

Key Words

Rabštejn nad Střelou, Czechoslovak Republic, Czechoslovakia, population, the First Czechoslovak Republic, borderlands, Sudetenland, World War 2, Second World War, Protectorate of Bohemia and Moravia, the Third Czechoslovak Republic

Obsah

1	Historická charakteristika Rabštejna nad Střelou	10
1.1	Původ názvu a městský znak	10
1.2	Šlechta nesoucí označení „z Rabštejna“ a její heraldika	10
1.3	Stručná historie do roku 1918	11
1.3.1	Středověk	11
1.3.2	Novověk	12
2	Židovské obyvatelstvo Rabštejna nad Střelou	13
2.1	Matriční informace	13
2.2	Významné židovské rodiny	13
2.3	Židovský hřbitov	14
3	České a německé obyvatelstvo	16
3.1	Matriční informace	16
3.2	Národnostní situace	16
3.3	Rabštejnské mlýny a sídla	18
4	Samospráva města Rabštejn nad Střelou	19
4.1	Do roku 1918	19
4.2	Období 1918-1945	19
5	Období první republiky	21
5.1	Situace po první světové válce a vyhlášení republiky	21
5.2	Kulturní život	21
5.2.1	Spolky založené před rokem 1918 a trvající ve sledovaném období	23
5.2.2	Prvorepublikové spolky	24
5.3	Loupežné přepadení zámku (1924)	24
5.4	Požár městečka (1932)	25
6	Úřední instituce přítomné v Rabštejně nad Střelou	26
6.1	Farní úřad Rabštejn nad Střelou	26

6.2	Poštovní úřad Rabštejn nad Střelou	27
6.2.1	Období od první republiky do 10. 10. 1938	27
6.2.2	Období od 10. 10. 1938 do 10. 5. 1945	28
6.2.3	Poválečná situace.....	28
6.3	Četnická stanice	29
7	Československé opevnění v západních Čechách.....	31
7.1	Vojenská situace v západních Čechách do roku 1936.....	31
7.2	Počátek intenzivního opevňování od roku 1936 do roku 1938	32
7.3	Mobilizace a období tzv. druhé republiky (květen 1938; 30. září 1938; 15. březen 1939)	33
7.4	Úsek D-31 u Rabštejna nad Střelou	34
7.5	Typy použitého opevnění.....	35
7.5.1	Objekt vz. 36	35
7.5.2	Objekt vz. 37	35
8	Období druhé republiky a Protektorátu Čechy a Morava.....	37
8.1	Osud hraběcí rodiny Lažanských a rabštejnského zámku	37
8.2	Zmínky o Rabštejně nad Střelou z deníků děkana Františka Wonky	37
9	Dozvuky druhé světové války.....	40
9.1	Konec války	40
9.2	Vyšetřování záhadných hrobů.....	40
9.3	Lidové soudy.....	42
9.4	Odsun německého obyvatelstva (1946).....	42
	Závěr.....	44
	Summary	45
	Resumé.....	46
	Použité prameny, literatura a články	47
	Literatura.....	47

Články a statě.....	48
Archivní prameny, archivní pomůcky a bakalářská práce.....	49
Internetové zdroje	51
Přílohy	I

Úvod

Rabštejn nad Střelou je v dnešní době znám především díky své (ne)velikosti; jedná se o nejmenší město v České republice, potažmo i v Evropě. Málokdo by řekl, že býval významným místem pro okolní zemědělskou oblast nejen ve středověku, ale i v době nám bližší.

Na počátku bakalářské práce stála nervozita z nedostatku zdrojů, avšak ta zmizela s první návštěvou Studijní a vědecké knihovny v Plzni a Oblastního archivu v Plasích. Většina publikací nebyla na Rabštejn nad Střelou zaměřena přímo; často se jednalo o kompilační sbírky sdružující i okolní obce. Archiválie byly bohaté a rozsáhlé, ale ne vždy potřebné a důležité pro zaměření mé práce.

První část je věnovaná historické sondě do středověku a novověku, aby se tak vytvořil stručný přehled uplynulých dob a nastínil situaci, do které vstupujeme založením Československé republiky. Taktéž se zde seznamujeme s demografickou a národnostní otázkou města, která v pohraničních oblastech hraje významnou roli.

Druhá, delší část bakalářské práce, se pak zaměřuje na samotné sledované období (1918-1946), kdy rozebírá jednotlivé dějinné aspekty života v Rabštejně nad Střelou. Jedná se tak o počáteční přátelské soužití německého a českého obyvatelstva, rozkvet místního spolkového a kulturního života i pokračující, či nově zakládané úřední instance. Se zvyšujícím se napětím na hranicích s Německou říší je nejen v okolí Rabštejna budována tzv. Plzeňská čára; trasa československého lehkého opevnění. Protože se jedná o důležitou součást všeobecných československých dějin s velkým vlivem na samotné město (právě tehdy je sem zaveden telefon), je tato problematika rozepsána do samostatné kapitoly.

Závěr je pak věnován Rabštejnu za druhé světové války, kdy připadl jako součást Sudet k Německé říši. Doslovem by se pak dalo nazvat zhodnocení situace v obci po druhé světové válce: osvobození Rudou armádou, odhalování činů spáchaných jednotkami SS ubytovanými v místním zámku, ale i vypořádání se s německým živlem, tedy tzv. Lidové soudy a odsun německého obyvatelstva. Právě vystěhování Němců změnilo starobylou tvář Rabštejna nad Střelou a učinilo z něj tak nejmenší město s dnes již chráněným městským centrem.

1 Historická charakteristika Rabštejna nad Střelou

1.1 Původ názvu a městský znak

Původně německý název pochází z pojmu Rabenstein, tedy se složeniny dvou slov: *der Rabe*, tedy havran, nebo krkavec a *der Stein*, jež lze přeložit jako kámen, nebo skála. Pozdějším jazykovým vývojem slovo *der Stein* označovalo i hrad, či jinak opevněné sídlo. Rabenstein bychom tedy mohli vyložit jako havraní kámen.

Ve středověku se stejný německý název používal i pro místa poprav, především kvůli následnému hojnému výskytu krkavců a havranů¹. Německé obyvatelstvo, které bylo pevnou součástí českého pohraničí již od brzkých dob osídlení, přezdívalo Rabštejnu pod vlivem chebského nářečí „Romšta“. Lze tedy s jistotou potvrdit, že české označení Rabštejn pochází z německého jazyka.²

Městský znak byl pravděpodobně udělen již před husitskými válkami (tj. ve 14. století), přesto se jeho nejstarší podoba dochovala až z první poloviny 15. století. Na červeném štítu byla vyobrazena kombinace černé orlice se zlatými pařáty (spodní část zvířete) a dvouocasého lva ve zlaté zbroji, s korunou a drápy, doplněného o rudý jazyk.³

1.2 Šlechta nesoucí označení „z Rabštejna“ a její heraldika

Na počátku bavorský šlechtický rod se rozšířil i do dalších německých zemí. Do Čech přišel pravděpodobně ve 13. století a přídomek z Rabštejna užívaly rodiny Pluhů, Marticů, Lozských a Janovských.

Rodovým znakem německých šlechticů byl havran, nebo dvojice havranů na zlatém či stříbrném štítě. Často se ptačí vzor objevoval i v pozdějším klenotu. Lze předpokládat, že modifikace znaku odpovídaly povyšování ve šlechtické titulární hierarchii i jako rozlišení jednotlivých rodových větví.⁴

¹ Lat. *Corvus corax L.* a *Corvus frugilegus L.*

² PEŠÍK, František. Kolik je Rabštejnů?. Vlastivědný sborník: čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska. 1996, roč. 6, č. 2, s. 3-4. ISSN 1801-0032.

³ MATUŠKOVÁ, Martina. Město Manětín a jeho části. Manětín: Město Manětín, 2012. s. 25. ISBN 978-80-260-2881-9.

⁴ PEŠÍK, František. Kolik je Rabštejnů?. Vlastivědný sborník: čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska. 1996, roč. 6, č. 2, s. 3-4. ISSN 1801-0032.

Zde lze nalézt rozdílnost v heraldice českých pánů z Rabštejna, kdy se jejich reprezentativní znaky lišily podle jednotlivých větví rodu. Tzv. starší páni z Rabštejna nesli ve znaku tři obrněné nohy. Pluhové z Rabštejna již na rudém štítě nesli stříbrnou radlici odkazující na rodové sídlo Pluhův Žďár a po pozdějším povýšení do panského stavu přidali ve dvou polích stříbrnou větev se zelenými lístky. Erbem významného českého humanisty Jana z Rabštejna, patřícího k tzv. mladším pánům z Rabštejna, byl štít dělený do čtyř polí na zlatém štítě s jednoocasými lvy/lvicemi ve skoku.⁵

1.3 Stručná historie do roku 1918

1.3.1 Středověk

Sídlo je poprvé zmiňováno v písemných pramenech z roku 1269, spojovaných s hrádkem šlechtického rodu Milhosticů, pánů z Maštova. Na počátku 14. století pak přešel rabštejnský statek do držení Oldřicha Pluha, jednoho z rádců krále Jana Lucemburského.

Právě pod jeho jménem bylo roku 1337 zaznamenáno podhradní osídlení s městskými právy, kdy odvolacím místem je prohlášen Žatec. Přestože majitelé panství byli původně věrní vládnoucímu rodu, panství ztratili za revoltu proti Karlu IV.; Rabštejn byl tak přepsán Elišce Pomořanské, jeho čtvrté manželce. Též byla udělena práva vybírat clo z cesty z Prahy do Chebu.

Přestože za husitských válek měnilo panství vlastníky, městská práva mu přibývala: Jiřím z Poděbrad bylo obnoveno celní právo a Vladislavem Jagellonským roku 1514 právo týdenního trhu, dvou trhů výročních a právo užívat červené pečeti. Ze stejné doby pocházejí i zprávy o aktivních lomech na břidlici, která svou kvalitou byla žádána na celém území Českého království.

Ve 40. letech 16. století, kdy bylo dominium v držení rodu Šliků, celý Rabštejn, včetně zámku, kompletně vyhořel. Bohužel byla zničena i většina písemných záznamů a listin. Se svolením krále došlo k obnově, to však nebránilo k opětovným změnám majitele. Do roku 1622 patřilo panství Libštejnským, kterým však bylo za odboj proti panovníkovi zabaveno.

⁵ BUBEN, Milan. Encyklopedie heraldiky. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-68-0. a HALADA, Jan. Lexikon české šlechty. Praha: AKROPOLIS, 1992. ISBN 80-901020-3-4. Kapitola Pluhové z Rabštejna, s. 116–117.

Zajímavostí je, že byl Rabštejn krátce věnován Albrechtovi z Valdštejna, ovšem jen do doby jeho vraždy (25. února 1634).⁶

1.3.2 Novověk

V období třicetileté války bylo městečko několikrát vyrabováno a k roku 1651 je uváděno osídlení pouze 44 obyvateli. Rozvoj však nastal za vlastnictví rakouského rodu Pöttingů z Persingu, kteří mj. založili místní jednotřídní školu. Roku 1680 došlo na panství k selským poddanským bouřím, které byly ukončeny až příchodem císařských vojsk. Čtyři hlavní vůdčí postavy byly popraveni na šibenici. Dnešní podoba rabštejnského zámku, dominanty městečka postavené na skalním ostrohu, byla zadána Františkem Pöttingem. Nahradila tak původní renesanční stavbu.⁷

Pokud se zaměříme na obyvatelstvo, vidíme v matrikách poměrný růst; v 19. století dosáhl počet zapsaného lidu přes číslo 500. Posledními šlechtickými majiteli byl pak rod Lažanských, který panství spravoval až do roku 1850, kdy bylo zrušeno patrimoniální řízení Čech.⁸

⁶ MATUŠKOVÁ, Martina. Město Manětín a jeho části. Manětín: Město Manětín, 2012. s. 25-26. ISBN 978-80-260-2881-9. a ŠIROKÝ, Václav. Manětínsko. Dolní Bělá: nákladem vlastním, 1930. s. 12-14.

⁷ VOREL, Josef. Průvodce Rabštejnem. Kralovice: Josef Vorel, 1993. 4-5 s. ISBN 80-239-8887-5.

⁸ MATUŠKOVÁ, Martina. Město Manětín a jeho části. Manětín: Město Manětín, 2012. s. 26-28. ISBN 978-80-260-2881-9.

2 Židovské obyvatelstvo Rabštejna nad Střelou

2.1 Matriční informace

Židovské obyvatelstvo Rabštejna je doloženo až k roku 1654, kdy byly obsazeny pouze dva domy, lze tedy předpokládat dvě židovské rodiny. V průběhu 18. století došlo k prudkému nárůstu, který se odrazil ve sčítání roku 1851, kdy zde bylo 26 židů. Poté již jejich počet jen klesal. K roku 1900 bylo evidováno pouze 6 židů, roku 1930 to byly jen 2 obyvatelé (bratři Arnošt a Ernst Waldsteinovi). Roku 1938 odešla z města poslední židovská rodina před téměř jistou nacistickou perzekucí.⁹

Podle matričních záznamů zde též žili familianti¹⁰, stejně tak židé spadající pod Rabštejn bydleli jinde (především v Chodové Plané a Chyši). Největší, a lze říct i nejstarší rodinou, zde byli Waldsteinovi žijící v domě čp. 32. Nejvíce příbuzných měli rabštejnští židovští obyvatelé v Manětíně. Na území Rabštejna nikdy nebyla doložena existence synagogy ani modlitebny.¹¹

2.2 Významné židovské rodiny

Na přelomu 19. a 20. století se rodina Waldsteinova věnovala převážně obchodu. Leopold Waldstein kolem roku 1890 podnikal s prodejem železa; živnost však ukončil o sedm let později. Přesto se za první republiky (1923) stal obchodníkem, pravděpodobně se smíšeným zbožím. Arnošt Waldstein obdržel roku 1931 hostinskou a výčepní koncesi udělenou Živnostenskou radou československou. Jeho bratr Ernest se ve stejném pohostinství stal hostinským.

Rodina Fišelesova měla původně bydlet v Manětíně, protože však nemohli nalézt vhodný byt, přestěhovali se do Rabštejna (později jsou vedeni v Manětíně). Mark Fišeles¹² byl lékařem, jenž získal roku 1830 post vrchnostenského lékaře. Tato povinnost se vztahovala na panství manětínské i rabštejnské za ročního platu 90 zlatých. Byl přítomen i při vypuknutí epidemie cholery na již zmíněných panstvích. Roku 1833 se celá rodina nechala pokřtít

⁹ Národní archiv v Praze, Matriky židovských náboženských obcí v českých krajích, inv. č. 1746, ŽIDOVSKÉ MATRIKY z období 1784–1949 (1960), Rabštejn nad Střelou, okres Manětín.

¹⁰ Nájemníci panské půdy patřící pod jiný statek, než na území, na kterém bydleli.

¹¹ JIRSA, Václav. Židé v Manětíně. Vlastivědný sborník: čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska. 2015, roč. 25, č. 3, s. 8-19. ISSN 1801-0032. Dostupné také z: https://www.marianskatynice.cz/e_download.php?file=data/editor/130cs_3.pdf&original=2015_03.pdf

¹² Též Fischeles.

a přijala německé příjmení Fischer. Jeho syn Josef¹³ se též stal lékařem a od roku 1856 působil společně s otcem na panství.

Rodina Löwy přišla na Manětínsko roku 1806 z Chlumu. Skrz dobré vztahy Jakoba Löwyho s vrchností¹⁴ se část příchozích přestěhovala do Rabštejna. Mladší bratr Philip¹⁵ získal nejen pronájem hraběcího pivovaru a od roku 1850 flusárnu¹⁶. V Rabštejně žili v domě čp. 26. Oba bratři spolu úzce obchodně spolupracovali. Jakob na základě prosperujícího podnikání změnil manětínskou flusárnu na Vinopalnu^{17,18}.

2.3 Židovský hřbitov

V archivech neexistuje žádný historický pramen dokládající přesný časový údaj založení rabštejnského židovského hřbitova. Na základě moderního výzkumu však můžeme říci, že nejstarší náhrobní kameny lze zařadit do první poloviny 18. století. Tento židovský hřbitov sloužil jako místo posledního odpočinku nejen pro rabštejnskou komunitu, ale i pro další věřící v okolních obcích.

Pravděpodobně již od 80. let 18. století nedostačovala kapacita hřbitova, a proto rozhodla vrchnost o vrstvení. To probíhalo vyzdvižením náhrobků, navezením zeminy minimálně do výšky 2 metrů a následným umístěním původních kamenů k jihozápadní zdi hřbitova. Ve stejnou dobu byla postavena i hřbitovní branka s hebrejským nápisem v kamenném oblouku, dodnes fragmentárně dochovaným, zaznamenávajícím židovský letopočet, jenž po převedení odpovídá rozmezí 1785–1786. Vše bylo nadepsáno místním označením Rabem Stein.

Na počátku 20. století bylo nutné hřbitov rozšířit o další plochu jihozápadně; se starým hřbitovem byl ten nový spojen kamenným schodištěm. Byla též zbudována nová branka;

¹³ Před rodinným křtem jej lze v matrikách nalézt pod jménem Zikmund.

¹⁴ Tehdy hrabě Jan Lažanský.

¹⁵ Též se dá setkat s počestěním Filip.

¹⁶ Též draslovna. Označení pro budovu na venkově, kde se vyrábělo draslo potřebné pro výrobu skla.

¹⁷ Též přezdívana Židovna.

¹⁸ SKLENÁŘ, Jaroslav. Historie židovského osídlení a židovští občané na Kralovicku, Plasku a Manětínsku.

2. vyd. Čistá: J. Sklenář, 2014. 159 s. ISBN 978-80-905840-1-3.

původní byla zazděna. Většina náhrobků je z pískovce, z toho důvodu je dnes většina nápisů nečitelných. V letech 1938-1989 byla většina náhrobků poškozena.¹⁹

¹⁹ CHVÁTAL, Václav. Židovský hřbitov Rabštejn nad Střelou. Vlastivědný sborník: čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska. 2016, roč. 26, č. 3, s. 22-24. ISSN 1801-0032. Dostupné také z: https://www.marianskatynice.cz/e_download.php?file=data/editor/129cs_3.pdf&original=2016_03.pdf a CHRASTILOVÁ, Jiřina. Devět židovských cest: procházky po památkách Čech, Moravy a Slezska. Praha: Paseka, 2008. 395 s. ISBN 978-80-7185-905-5.

3 České a německé obyvatelstvo

3.1 Matriční informace

Při prvním sčítání obyvatel nově vzniklé Československé republiky probíhající v roce 1921 se potvrdilo příslušenství Rabštejna nad Střelou k německé části Sudet. Z výsledků lze vyčíst, že poměr činil 4:1 pro německou národnost vůči české, při celkovém počtu 425 obyvatel. Je však důležité zmínit, že národní příslušnost měla být definována podle mateřského jazyka, avšak záleželo na individuální odpovědi dotazovaného staršího 14 let.²⁰

Z roku 1930 byl pokles obyvatel poměrně razantní; oproti předchozímu záznamu zde žilo 344 obyvatel na stejný počet domů (tj. 90 čp.). Příčinou mohl být odchod mladší generace do větších měst za prací, případně stěhování z pohledu možného ohrožení z Německa i ze strany německého obyvatelstva.

Poslední záznam je až z doby poválečné, tedy z roku 1950. Zde je velmi znatelný odchod českých obyvatel po podepsání Mnichovské dohody (1938), tzv. prvotní odliv a snížení počtu obyvatel. Podle různých zdrojů odešly všechny české rodiny, někde se však dá setkat s informací, že jedna rodina v Rabštejně zůstala. Jako sekundární odliv obyvatelstva lze s jistotou určit odsun německy mluvící populace Rabštejna nad Střelou (1946). Celkově zde bylo evidováno 77 lidí na 60 domů. Nepřerušovaný pokles počtu trvalých bydlišť lze též přisuzovat poloze Rabštejna mimo hlavní cesty i mimo železniční spojení.²¹

3.2 Národnostní situace

Již před vyhlášením samostatného Československého státu se pohraničí potýkalo s národnostními střety ze strany německého obyvatelstva. Tento problém pokračoval a s postupem času se ještě více prohluboval. Lze poukázat např. na Jazykový zákon (1920) a Jazyková nařízení (1926), která nařizovala provoz českých škol pro československou menšinu, ovšem nic takového nebylo povinno pro menšinu německou. To samé se pak týkalo provozu úřadů; úřednictvo muselo skládat povinnou státní zkoušku z českého jazyka.²²

²⁰ BENÝŠKOVÁ, Veronika. Vývoj vesnice Rabštejn nad Střelou od 19. století do současnosti. Plzeň, 2014, s. 35-39. Dostupné také z: <https://otik.zcu.cz/bitstream/11025/12568/1/Benyskova%20BP.pdf>. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta ekonomická. Vedoucí práce RNDr. Marie Novotná, CSc.

²¹ Tamtéž, s. 28.

²² Zákon č. 122/1920 Sb., podle § 129 ústavní listiny, jímž se stanoví zásady jazykového práva v republice Československé. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-20]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. a Zákon č. 17/1926 Sb., jímž se provádí ústavní zákon jazykový pro obor ministerstev vnitra,

Problémy se nevyhnuly ani Rabštejnu, kde figurovala česká menšina, např. české noviny *Národní politika* zmiňují mezi společenskými pozvánkami i událost, kdy při otevření české školy ve Stvolnech, aktivně protestovalo německé obyvatelstvo. Zpráva též vyzývala k soudružnosti Čechů proti Němcům.²³

Na podporu české menšiny v jižních a západních Sudetech vznikla i organizace Národní jednota pošumavská, jež byla založena ještě před vyhlášením Československé republiky, tj. roku 1896. V Rabštejně nad Střelou figurovala především v podpoře místní české školy, pronajaté v budově fary bývalého kláštera servitů, pořádání divadel, přednášek a oslav. Mimo jiné se organizace též snažila dohlížet na dodržování Jazykových zákonů a nařízení.²⁴

Pokud budeme soudit z novin, např. z *Českého deníku*, byla česká rabštejnská menšina velmi zainteresovaná v potlačování protistátních snah jedinců stran německého obyvatelstva po nástupu NSDAP v Německu k moci. Zmiňuje se tak o cvičeních německé mládeže v okolí městečka, která se hlásila k Adolfu Hitlerovi a pořádala bojová cvičení. Z pohledu Lažanských, bývalých majitelů panství, nyní již jen správců pozemků, měli být do nejvyšších funkcí dosazováni pouze Němci. Docházelo tak k vytváření dalšího národnostně orientovaného napětí.²⁵

Podle zpráv z 12. dubna 1937 se při oslavách 600. výročí od založení města Rabštejna měl konat sraz až 10 000 členů SdP. Slavnostní projev stranických činitelů byl kvůli státní bezpečnosti zakázán a dav později rozehnan četnictvem.²⁶

V noci z 9. na 10. října 1938 prchaly poslední české (a židovské rodiny, viz předchozí kapitola) rodiny z Rabštejna nad Střelou před motorizovanou střeleckou jednotkou,

spravedlnosti, financí, průmyslu, obchodu a živností, veřejných prací a veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, pro veřejné korporace, podléhající těmto ministerstvům v republice Československé, jakož i pro úřady místní samosprávy.

²³ Státní okresní archiv Plzeň-sever. Archiv města Rabštejn nad Střelou. Inv. č. 40, Výstřižky z novin se zmínkami o Rabštejně (Národní politika, č. 187, str. 6. Vydání z 8. 7. 1924.). Rabštejn nad Střelou (Manětín, Plzeň-sever, Česko), 1514-1945 (1956).

²⁴ ŘEHÁČEK, Karel: Národní jednota pošumavská – jednatelský odbor Plzeň (1896-1945). Inventář, Plzeň 2004, ev. č. 490.

²⁵ Nejmenší město v Československu. Český deník. 1934, roč. 23 (70), č. 206 (29.7.1934), s. 1. ISSN 1801-2639.

²⁶ Zakázaný sraz SdP. Nová doba. 1937, roč. 43, č. 254 (13.9.1937), s. 1. ISSN 1804-3852.

kteřá měla za úkol obsadit městečko. Obyvatelstvo se tak stalo čistě německým a je přiřazeno k sudetskému říšskému území.²⁷

3.3 Rabštejnské mlýny a sídla

Rabštejnská lidová sídla mohou být dodnes důkazem své doby. Nejčastěji se zde vyskytuje kombinace hrázděného zdiva a zdiva roubeného (typické pro kralovický region). Je možné sledovat i části bývalých městských hradeb. Je třeba zmínit i neplánovaný přesun sochy Jana Nepomuckého, jež se roku 1948 přestěhovala od mostu blíže k hradu; byla totiž nehodou sražena dolů do řeky. Jedná se tak spíše o bezpečnostní opatření než estetické.²⁸

Pro řeku Střelu byly typické mlýny, Rabštejn tak nebyl výjimkou. Nučický mlýn byl založen v 2. polovině 14. století. Zprávy z 20. století jsou o něm velmi vzácné; byl pronajímán Josefu Wébrowi (pravděpodobně se jedná o počestění německého jména), poté byl však opuštěn a chátral. Dnes se zde dochovaly pouze obvodní zdi.

Přímo v městě stál tzv. Podměstský mlýn v čp. 26. Na přelomu století patřil rodině Nowáků, avšak když jej roku 1939 schválil oheň, nebyl již v listinách veden jako aktivní. Mlýn U Lišáka byl v držení hraběcí rodiny Lažanských, jeho hlavní správkyní tak byla Marie Lažanská z Rabštejna. Název získal po svém majiteli hajném Lišákovi, jenž mlýn vlastnil po roce 1945. Nejvzdálenějším mlýnem je Horův mlýn, založen v polovině 16. století. Posledním mlynářem je zde uváděn Jaroslav Wébr, který jej obnovil a opravil, ovšem po roce 1957 byl veden jako stojící.²⁹

²⁷ PEŠÍK, František. Poštovní úřad Rabštejn nad Střelou. Brdo: František Pešík, 2004. s. 12.

²⁸ FÁK, Jiří, Jiří SCHIERL a Martin VÁŇA. Tajemství řeky Střely. Plzeň: Starý most, 2017, s. 87. Starý most. ISBN 978-808-7338-803.

²⁹ FÁK, Jiří, Jiří SCHIERL a Martin VÁŇA. Tajemství řeky Střely. Plzeň: Starý most, 2017, s. 90-91. Starý most. ISBN 978-808-7338-803.

4 Samospráva města Rabštejn nad Střelou

4.1 Do roku 1918

Nejstarší zprávy o městské samosprávě máme až z poloviny 18. století, kdy se dochovala nejstarší městská kniha. Městská rada byla složena z primase se třemi konšely a stálým písařem. Po josefinských správních změnách byl zřízen i rychtářský úřad. Roku 1806 se změnilo celkové složení rady: v čele města stál purkmistr, rychtář, soudní přisedící a dva obecní starší.

Dne 17. března 1849 přišly velké změny v podobě Stadionových obecních zřízení, kdy se právě obce staly nejnižšími instancemi veřejné správy a zanikl tak patrimonální systém. V nové územní správě Rabštejn nad Střelou připadl do Plzeňského kraje, soudního okresu Manětín a do Kralovického politického okresu. K samotnému městu připadly i přiléhající samoty a osady: Vranov, Nučický mlýn, Horův mlýn s okolními domy i s domky U Řeky.

Taktéž byl ustanoven obecní výbor (volen na tři roky se šesti členy), který měl zvolit nové obecní představenstvo (starosta, minimálně dva radní). Kvůli nedostatku informací o správě po roce 1850 můžeme pouze předpokládat další vývoj. Dne 21. srpna 1850 proběhly první volby s vítězem Josefem Wolfem na post starosty. Ty však byly z nějakého důvodu (nevíme z jakého) prohlášeny za neplatné. Pod dohledem kralovického hejtmána byl zvolen Georg Mülling.

Na počátku 20. století se počet členů obecního výboru zvýšil na osm osob, přesto městská správa nedisponovala radniční budovou. O obecních zaměstnancích nemáme informace, ovšem je jasné, že písař zůstal; měl však navíc spravovat městské účetnictví. Podobně i hajný přešel ze služeb šlechty pod vedení města. Posledním před-republikovým starostou se roku 1908 stal Anton Mülling.³⁰

4.2 Období 1918-1945

Vznik Československé republiky přinesl 31. ledna 1919 i nový volební řád. Ještě před tím jsou však vedeni dva starostové zvolení podle rakouského volebního systému: Wenzl Kriwan (1918) a Ludwig Rott (1919). Nové volby byly rovné, všeobecné, přímé a tajné

³⁰ KOČKA, Václav. Dějiny politického okresu kralovického. 2. vyd. Rakovník: Agrosience ve spolupráci s Musejním spolkem královského města Rakovníka a okresu rakovnického a Muzeem T.G.M. Rakovník, 2010. s. 579-595. ISBN 978-80-85081-32-9 a NĚMEČKOVÁ, Eva: Archiv města Rabštejn nad Střelou 1514-1945 (1956). Inventář, Plasy 2019, ev. č. 384, s. 4-6.

s rovností hlasů pro ženy i muže nad 21 let věku s trvalým bydlištěm v obci delším než tři měsíce. Volební období bylo prodlouženo na čtyři roky (roku 1933 až na 6 let). Dalšími změnami prošla i obecní správa; obecní představenstvo se změnilo na obecní radu a obecní výbor na obecní zastupitelstvo.

První republikové volby proběhly 19. srpna 1919, kdy byl zvolen za starostu Wenzl Hlous s dvanácti zastupiteli. Ještě roku 1923 přišlo rozšíření městské rady o zástupce starosty (tedy na čtyři členy). O čtyři roky později byl Alois Kriwan vybrán jako obecní kronikář.³¹

Ve sledovaném časovém úseku též vznikaly různé komise: vodovodní, stavební, lesnická aj., které však byly zakládány podle potřeb a jen na určitou dobu. Rabštejn neměl vysoké obecní příjmy, proto bylo o zvláštních výdajích rozhodováno jen v nejnútnejších případech.³²

Wenzl Hlous byl starostou až do roku 1931, kdy jej vystřídal Karl Sander, za kterého byl odhalen Masarykův památník a měly proběhnout oslavy k založení města. V období Protektorátu Čechy a Morava, kdy Rabštejn nad Střelou spadal jako sudetská obec pod správu Německé říše, byli starosty Karl Kriwan (1939-1941) a jakýsi Jindra. K poslednímu jmenovanému se nám nedochovalo příliš informací, a navíc je veden pouze k roku 1944.³³

³¹ NĚMEČKOVÁ, Eva: Archiv města Rabštejn nad Střelou 1514-1945 (1956). Inventář, Plasy 2019, ev. č. 384, s. 4-6 a Státní okresní archiv Plzeň-sever. Archiv města Rabštejn nad Střelou. Inv. č. 15, Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva (9. 6. 1918-23. 6. 1924). Rabštejn nad Střelou (Manětín, Plzeň-sever, Česko), 1514-1945 (1956).

³² NĚMEČKOVÁ, Eva: Archiv města Rabštejn nad Střelou 1514-1945 (1956). Inventář, Plasy 2019, ev. č. 384, s. 4-6 a Státní okresní archiv Plzeň-sever. Archiv města Rabštejn nad Střelou. Inv. č. 16, Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva (24. 8. 1924-27. 1. 1931), Rabštejn nad Střelou (Manětín, Plzeň-sever, Česko), 1514-1945 (1956).

³³ NĚMEČKOVÁ, Eva: Archiv města Rabštejn nad Střelou 1514-1945 (1956). Inventář, Plasy 2019, ev. č. 384, s. 16 a Státní okresní archiv Plzeň-sever. Archiv města Rabštejn nad Střelou. Inv. č. 17, Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva (7. 6. 1931-8. 5. 1938). Rabštejn nad Střelou (Manětín, Plzeň-sever, Česko), 1514-1945 (1956)..

5 Období první republiky

5.1 Situace po první světové válce a vyhlášení republiky

Většina vojáků se z front vracela pozdě, především kvůli zdržení v cizineckých legiích. Bohužel kvůli nedostatku pramenů nemáme k dispozici mnoho informací. Jedním z mála zdrojů nám tak mohou být *Paměti Jana Havlíka: 1912-1919* sepsané panem Františkem Pešíkem. Jeho tchán bojoval na italské frontě, především v zákopech na řece Piavě za rakousko-uherskou armádu.

Domů se vrátil až roku 1919, kdy se z Rabštejna nad Střelou přestěhoval do Brda za svojí novou manželkou. Přesto byl téměř okamžitě povolán zpět do zbraně, aby hájil hranice Československa proti Maďarsku. Při té příležitosti byla panem Pešíkem vložena poznámka o neochotě navrátilivších se vojáků znovu bojovat, nebo být ve vojenské službě.³⁴

Celkem bylo z Rabštejna nad Střelou povoláno do zbraně na 79 mužů, z toho jich 10 zahynulo. O účasti v cizineckých legiích nejsou žádné zmínky, lze tedy předpokládat věrnost rakouské armádě. S ohledem na množství povolanych vojáků a údaje z okolních obcí se jedná o vcelku raritní jednání.³⁵

Památník padlým první světové války byl plánován již od samotného konce války. Vzniklo tak i speciální sdružení veteránů. Problémy nastaly roku 1921, kdy spolek oficiálně požádal město o finanční pomoc se splácením dluhů spojených s plánovanou stavbou.³⁶

5.2 Kulturní život

Z dochovaných pramenů se dá odvodit, že i přes svou nízkou populaci nebyl Rabštejn nad Střelou nijak kulturně pustým místem. Informace nám poskytuje hlavně dobový tisk.

Z roku 1927 se nám dochovala oficiální německá pozvánka na svěcení nových zvonů kostela Panny Marie Sedmibolestné (staré byly roztaveny za první světové války), které proběhlo 6. června od brzkých ranních hodin. Celá akce byla zahájena ranní mší, následovaly slavnostní instance doktora teologie a filozofie pana Mauruse. Přítomen byl i starosta Wenzel Hlous, školní sbor a obecní kluby. Celá akce byla ukončena taneční zábavou

³⁴ PEŠÍK, František. *Paměti Jana Havlíka: 1912-1919*. [Brdo]: František Pešík, 1993. s. 57. a KŘÍŽOVÁ, Stanislava. *Deník vojína: první světová válka*. Čistá: J. Sklenář, [2014]. s. 74-81. ISBN 978-80-905840-0-6.

³⁵ ZETEK, František J. *Popis politického okresu kralovickéhoho*. V Kralovicích: Kralovický okres, 1932. s. 197.

³⁶ NĚMEČKOVÁ, Eva: *Archiv města Rabštejn nad Střelou 1514-1945 (1956)*. Inventář, Plasy 2019, ev. č. 384, s. 7.

situovanou na zámek. Jednalo se o 4 zvony; 2 hlavní a 2 doplňující. Největší z nich nesl nápis *Fiat voluntas tua* (Buď vůle tvá) s věnováním zesnulé donátorce Wilhelmině Seilern. Druhý z nich měl věnovací nápis od obchodníka Antona Beckerta zmiňujícího svoji zesnulou dceru Annu. Menší dva zvony byly věnovány z peněz rabštejské farnosti a „dalekých přátel“. Nápis byl vyveden německy. Všechny zvony byly vyrobeny v chomutovské dílně Richarda Herolda.³⁷

Z okresního dobového tisku *Plzeňský kraj* pochází další pozvánka, tentokrát na slavnost pořádanou Národní jednotou pošumavskou, jež byla organizací sdružující menšinu Čechů v západní a jižní části Sudet. Akce měla proběhnout 8. července 1928 odpoledne v obci Vranov jako demonstrace jednotlivých místních poboček organizace, včetně té z Rabštejna nad Střelou. Akce sloužila jako národně stmelovací i místně poznávací. Celkově byla Národní jednota pošumavská velmi kulturně aktivní.³⁸

O Rabštejně nad Střelou se v tisku z roku 1931 taktéž diskutovalo o jeho titulování, jako o nejmenším městečku v Československu, potažmo v celé Evropě. Za Rabštejn nejvíce „bojovala“ *Nová doba*, avšak o jeho rekordní malosti již dříve (k roku 1925) informoval i *Český deník*.³⁹

V 30. letech 20. století proběhla Svazem českých turistů značení stezek v okolí řeky Střely. Rabštejn byl a dodnes je ceněn především kvůli svým přírodním krásám, které byly popisovány především panem profesorem Tocháčkem v novinových článcích (fejetonech) vycházejících v *Českém deníku* z roku 1925. Jako doplnění „romantické až pohádkové scenérie“ byl pak označován rabštejský zámek.⁴⁰

³⁷ Státní okresní archiv Plzeň-sever. Archiv města Rabštejn nad Střelou. Inv. č. 47, Pozvánka na svěcení zvonů v Rabštejně. Rabštejn nad Střelou (Manětín, Plzeň-sever, Česko), 1514-1945 (1956) a NÜRNBERGER, Adolf. Rabštejn nad Střelou po stránce vlastivědné. Rabštejn: vlastním nákladem, [1924]. s. 5-7.

³⁸ Místní odbory NJP v Rabštejně n. Stř. Plzeňský kraj. 1928, roč. 22, č. 52 (4.7.1928), s. 8. ISSN 1805-1626 a Výbor. Místní odbor NJP v Rabštejně nad Střelou. Český směr. 1925, roč. 27, č. 167 (19.7.1925), s. 9. ISSN 1805-1596

³⁹ Za nejmenší město v republice byl považován nejprve Frýdberg... Český směr. 1931, roč. 33, č. 11 (13.1.1931), s. 2. ISSN 1805-1596 a TOCHÁČEK, Jindř. Rabštejn nad Střelou, nejmenší město Evropy. 1. Český deník. 1925, roč. 14, č. 198 (21.7.1925), s. 3. ISSN 1801-2639.

⁴⁰ ŠIROKÝ, Václav. Hospodářský a kulturní vývoj Manětínska a Kralovicka v posledních 30 letech. Plzeňský kraj. 1937, roč. 31, č. 23 (26.3.1937), s. 15. ISSN 1805-1626 a TOCHÁČEK, Jindř. Rabštejn nad Střelou, nejmenší město Evropy. 1. Český deník. 1925, roč. 14, č. 198 (21.7.1925), s. 3. ISSN 1801-2639 a

Je zajímavé, že Rabštejn nad Střelou, jakožto obec s dominantně německy mluvícím obyvatelstvem, už od 20. let usilovala o stavbu pomníku pro prezidenta-zakladatele Tomáše Garriguea Masaryka. Hlavní překážkou však byl nedostatek financí, které se městská rada snažila vybrat za pomoci místních spolků. Socha byla slavnostně odhalena 1. června 1936 za přítomnosti starosty Karla Sandnera. Hlavní peněžní zatížení převzala Národní jednota pošumavská.⁴¹

Mnohem větší rozruch však vyvolala plánovaná oslava 600 let od založení města Rabštejna nad Střelou rodem Milhosticů. Byla naplánována na 12. duben 1937, avšak kvůli sílícím nacionalistickým vlivům z Německa ji státní aparát z bezpečnostních důvodů zakázal. Oslava podle jiných zdrojů měla proběhnout, avšak byla přerušena zásahem posílené jednotky městské policie, která tak činila proti separatistickým a extrémistickým projevům přítomných členů SdP. Později o tom informoval i tisk (viz kapitola České a německé obyvatelstvo).⁴²

5.2.1 Spolky založené před rokem 1918 a trvající ve sledovaném období

Jednalo se především o Sbor dobrovolných hasičů založený roku 1878; je tedy nejstarším na celém Manětínsku. Již v zakládacích listinách bylo uvedeno rozdělení na jednotlivé funkční oddíly (oddíl lezců, oddíl donašečů vody atd.). Roku 1881 byl založen spolek nesoucí název Jana říšského hraběte z Lažanských vojenský spolek veteránský pro Rabštejn a okolí. Ten sloužil především na podporu válečných vysloužilců.⁴³

Při německých školách figuroval podpůrný spolek pro děti, které neměly dostatečné finanční zajištění např. na nákup učebnic. Existovala i společenská uskupení, která měla za cíl politickou vzdělanost občanů; v rámci Rabštejna se tak politická gramotnost národnostně diferenciovala.

TOCHÁČEK, Jindř. Rabštejn nad Střelou, nejmenší město Evropy. 2. Český deník. 1925, roč. 14, č. 199 (22.7.1925), s. 3. ISSN 1801-2639.

⁴¹ Státní okresní archiv Plzeň-sever. Archiv města Rabštejn nad Střelou. Inv. č. 16 a 17, Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva (24. 8. 1924-27. 1. 1931) a Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva (7. 6. 1931-8. 5. 1938). Rabštejn nad Střelou (Manětín, Plzeň-sever, Česko), 1514-1945 (1956).

⁴² Státní okresní archiv Plzeň-sever. Archiv města Rabštejn nad Střelou. Inv. č. 17, Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva (7. 6. 1931-8. 5. 1938). Rabštejn nad Střelou (Manětín, Plzeň-sever, Česko), 1514-1945 (1956) a Zakázaný sraz SdP. Nová doba. 1937, roč. 43, č. 254 (13.9.1937), s. 1. ISSN 1804-3852.

⁴³ FÁK, Jiří, Jiří SCHIERL a Martin VÁŇA. Tajemství řeky Střely. Plzeň: Starý most, 2017, s. 85-86. Starý most. ISBN 978-808-7338-803.

Rabštejnskou zajímavostí a krajskou jedinečností byl Okrašlovací spolek (Verschönerungsverein) založený roku 1910, pečující o městskou i přírodní zeleň v okolí městečka. Kulturně aktivní byl další německý spolek Edelweiss, starající se od roku 1908 o pořádání tzv. zábav; tanečních akcí směřovaných spíše na mladší obyvatelstvo.⁴⁴

5.2.2 Prvorepublikové spolky

Z nařízení nově vzniklé republiky byly zakládány osvětové komise ošetřující obecní knihovny a další vzdělávání obyvatelstva. Rabštejn nad Střelou patřil co do počtu svazků k těm lépe knižně vybaveným městečkům.

Rabštejn byl podle obyvatelstva většinově německý, proto zde v 10. a 20. letech mladé republiky hojně rostly čistě německy zaměřené spolky obranných jednot (Völkische Schutzvereine) a pobočky Německého osvětového svazu (Deutscher Kulturverband). Nechyběly ani peněžní ústavy spořitelny a záložny pro Němce. Není proto překvapivé, že se národní stránka odrážela i ve výsledcích voleb.⁴⁵

5.3 Loupežné přepadení zámku (1924)

Dne 8. listopadu 1923 utekli z Terezína 4 trestanci, kteří se krátce poté dopustili loupeže na zámku v Rabštýně (jiná verze názvu Rabštejna), kde byl střelen správce Richter. Dvojice z celkového počtu členů zlodějské bandy byla dopadena místním četnickým sborem. Dne 20. ledna 1924 byl dopaden i hlavní lupič Ondřej Kabourek s ženským doprovodem při loupeži v Ražicích.⁴⁶

V dalším tisku byla podána zpráva o soudním líčení s Karlem Bayanem a Antonínem Zörnerem, kteří byli dopadeni po vykradení Rabštejnského zámku. Oba byli zaměstnání v rámci manětínského velkostatku jako lesníci, ale kvůli nedostatečnému platu a hrozícímu nástupu do armády se rozhodli k odchodu do Německa. Zde však byla ekonomická situace mnohem horší než v Československu, proto se vrátili zpět a začali páchat krádeže.

Karel Bayan dříve na zámku pracoval, proto věděl, co a v jakém množství se kde nachází, a že jediným zde žijícím člověkem je správce František Richter. V sobotu 10. listopadu 1923

⁴⁴ ZETEK, František J. Popis politického okresu kralovického. V Kralovicích: Kralovický okres, 1932. s. 177-178.

⁴⁵ Tamtéž, s. 178-179.

⁴⁶ Státní okresní archiv Plzeň-sever. Archiv města Rabštejn nad Střelou. Inv. č. 40, Výstřižky z novin se zmínkami o Rabštýně (Národní politika, č. 24, str. 5-6. Vydání z 24. 1. 1924). Rabštejn nad Střelou (Manětín, Plzeň-sever, Česko), 1514-1945 (1956).

se vloupali do zámku a přenocovali v konírnách; správce se měl vrátit až v neděli pozdě v noci. Skrz vypáčené dveře začali demolovat a vykrádat zařízení zámku. Poté se vypravili do komorníkova bytu, kde je však Richter zastihl; Zörner jej střelil do hlavy a pro jistotu začal bodat i dýkou. Správce však nebyl mrtev, proto jej Bayan několikrát udeřil námořnickou šavlí.

Lupiči celkově ukradli majetek v hodnotě 30 000 Kč; další krabice se stříbrným vybavením přibližně za 33 000 Kč zapomněli v zámeckých pokojích. Oba zlodušci byli obviněni z několika trestních činů, ke kterým se sami přiznali. Zörner byl odsouzen k 15letům a Bayan na 8 let žaláře.⁴⁷

Četníci správce Františka Richtera našli náhodou, když nepřišel na pravidelnou večeři do hostince. Nalezli jej v zámku těžce raněného a okamžitě jej dopravili do plzeňské nemocnice. Při vyšetřování pak ve stáji našli namalovaný znak umrlčí lebky s dýkou; znak lupičské bandy Kabourka. Soudní jednání vedl Dr. Rajský v budově Krajského soudu v Plzni. Bayan trest přijal, ale Zörner se odvolal. Obdobné zprávy jsou pak podávány i v německy psaném tisku.⁴⁸

5.4 Požár městečka (1932)

Jednalo se o největší požár městečka ve 20. století, kdy shořelo několik původních stavení, ještě se šindelovou střechou. Požár začal v půdní místnosti hotelu vlastněného Emilem Walterem, rabštejským Němcem. Hasičský dobrovolný sbor však nebyl dostatečně připraven, protože ve vybavení byla pouze stará mobilní požární stříkačka. Požár byl tak prudký, že hasičům nedostačovala voda z místního vodovodu, a proto museli použít vodu z řeky Střely. Blízká četnická stanice požáru nepodlehla.⁴⁹

⁴⁷ Státní okresní archiv Plzeň-sever. Archiv města Rabštejn nad Střelou. Inv. č. 40, Výstřižky z novin se zmínkami o Rabštejně (Národní osvobození, č. 71, str. 8. Vydání z 12. 4. 1924.). Rabštejn nad Střelou (Manětín, Plzeň-sever, Česko), 1514-1945 (1956).

⁴⁸ Státní okresní archiv Plzeň-sever. Archiv města Rabštejn nad Střelou. Inv. č. 40, Výstřižky z novin se zmínkami o Rabštejně (Český deník, č. 102, str. 7. Vydání z 12. 4. 1924.). Rabštejn nad Střelou (Manětín, Plzeň-sever, Česko), 1514-1945 (1956).

⁴⁹ REGNER, Martin. RABŠTEJN: Místní spolky. Neviditelný pes [online]. Praha: Lidové noviny, 2018, 30. 11. 2018 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://neviditelnypes.lidovky.cz/spolecnost/rabstejn-mistni-spolky.A181128_222229_p_spolecnost_wag a Zápas manětínských hasičů se zhoubným požárem. Nová doba. 1932, roč. 38, č.252 (9.9.1932), s. 5. ISSN 1804-3852.

6 Úřední instituce přítomné v Rabštejně nad Střelou

6.1 Farní úřad Rabštejn nad Střelou

O duše farníků se již od založení obce v polovině 13. století staral plaský klášter cisterciáckého řádu, kdy sem roku 1338 byla přesunuta farní správa z blízkého kostela Narození Panny Marie ze Stvolen (též panství rodu Milhosticů). Změna přišla roku 1483, kdy se zde usadili karmelitáni pod patronátem Buriana z Gutštejna zvaného Bohatý. Právě pod jejich řádem byl vybudován klášter v těsné blízkosti hradu i s kostelem Zvěstování Panny Marie. Taktéž přebrali správu místní farnosti. Záhadou se stalo zničení kláštera roku 1532 údajně samotným obyvatelstvem městečka.

V 16. a 17. století docházelo k častému střídání šlechtických vlastníků; např. za vlády rodu Šliků faru spravovali svěští kněží podobojí. Po třicetileté válce se nejen městečku dostalo rozvoje; roku 1665 za vlády Jana Šebestiána z rodu Pöttingů dostali členové servitského mnišského řádu povolení ke stavbě klášterních budov na místě původního karmelitánského zničeného kláštera. Karmelitáni však chtěli zbořený klášter obnovit, a tak se místní servitská komunita datuje až k roku 1671 kvůli dlouhotrvajícím sporům mezi řády. K bohoslužbám byla využívána loretánská kaple Navštívení Panny Marie v samotném středu obce. Ta byla v 19. století přesunuta pod patronát města a mše se zde sloužily s kratšími přestávkami až do 40. let 20. století.

Dne 13. května 1787 byla činnost servitského kláštera (potažmo celého řádu) ukončena josefinskými reformami a do klášterních budov se přesunul farní úřad, farní škola a byt pro místního učitele. Klášterní kostel se stal kostelem farním. Původní farnost byla na počátku 19. století zničena. Až do poloviny 19. století platili farníci duchovní desátky, na území městečka farnost vlastnila 12 ha půdy a hospodářský dvůr (čp. 17). Poté byly pozemky propůjčeny místním obyvatelům. Hospodářský dvůr byl před 2. světovou válkou pronajímán obci, poté roku 1945 zbourán. Roku 1948 byl všechn církevní majetek rabštejnské farnosti zestátněn novou pozemkovou reformou.⁵⁰

Od druhé poloviny 19. století byla rabštejnská farnost omezena na městečko Rabštejn nad Střelou, 3 vesnice (Kotaneč, Vysočany, Stvolny), 2 samoty (Ladetice, Nučický mlýn) a dvory Vranov, Nový Dvůr a Jablonnou. Později přibude i samota Hamr, především

⁵⁰ HUBKA, Petr: Farní úřad Rabštejn nad Střelou (1651) 1690-1948. Inventář, Plasy 2004, ev. č. 159, s. 4-11 a FÁK, Jiří, Jiří SCHIERL a Martin VÁŇA. Tajemství řeky Střely. Plzeň: Starý most, 2017, s. 87-89. Starý most. ISBN 978-808-7338-803.

z důvodu odlivu obyvatelstva a tím pádem i věřících. Po první světové válce počet věřících čítal 1 100, v roce 1930 již o 100 duší méně. I přes příliv českého obyvatelstva do pohraničí v období po vyhlášení Československé republiky zůstávala římskokatolická církev dominantní (96 %).⁵¹

K roku 1927 se novým patronem stala Československá obec úřednická, která koupila klášter a dvůr Vranov za 1 625 000 Kčs. Roku 1932 výše zmíněné opět změnilo majitele; nově se jím stal velkouzenář Kořán, který jej o 4 roky později přeprodal plzeňskému obchodníkovi Dobrému. Tomu vše patřilo až do pozemkové reformy (1948). Rabštejnská farnost se v období 1938-1945 zodpovídala dohledu žlutického vikáře, spadajícího pod generální vikariát pro německou část Pražské diecéze sídlem v Ostrově nad Ohří. Z roku 1935 pochází i stížnost německého faráře Oppermanna ohledně stavu místní kapličky a křížů, které navrhol okamžitě opravit, nebo zbourat kvůli nebezpečí úrazu.⁵²

Od první republiky zažívala rabštejnská farnost neustálé střídání katolických duchovních. Posledním farářem byl jmenován děkan dr. Johannes Friedrich, jenž byl k úřadu pravděpodobně donucen nacistickými úřady kvůli svým protifašistickým myšlenkám. Za dobu svého úřadování byl několikrát vyslýchán gestapem a krátce i vězněn v Plzni. Po válce byl nucen vést bohoslužby střídavě v českém a německém jazyce. Krátce působil i v rámci okresní antifašistické komise Kralovice, která prověřovala jednání německého obyvatelstva, případně se vyjadřovala k žádostem o udělení československého občanství.⁵³

6.2 Poštovní úřad Rabštejn nad Střelou

6.2.1 Období od první republiky do 10. 10. 1938

Úřad založen roku 1869 spravoval samotný Rabštejn nad Střelou, Vranov, Stvolny, Kotaneč a dvě samoty: Nučice a Horův mlýn. Pošta byla doručována z obce Žihle. Budova úřadu se několikrát měnila, ovšem na námi sledované období se sídlem stal dům čp. 3, kam se úředníci

⁵¹ Státní okresní archiv Plzeň-sever. Farní úřad Rabštejn nad Střelou. Inv. č. 9, Seznam duší (pouze Rabštejn nad Střelou a Stvolny). Rabštejn nad Střelou (Manětín, Plzeň-sever, Česko), (1651) 1690-1948.

⁵² REGNER, Martin. RABŠTEJN: Faráři. Neviditelný pes [online]. Praha: Lidové noviny, 2018, 14. 12. 2018 [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: https://neviditelnypes.lidovky.cz/kultura/rabstejn-farari.A181212_163822_p_kultura_wag a NÜRNBERGER, Adolf. Rabštejn nad Střelou po stránce vlastivědné. Rabštejn: vlastním nákladem, [1924]. s. 13.

⁵³ HUBKA, Petr: Farní úřad Rabštejn nad Střelou (1651) 1690-1948. Inventář, Plasy 2004, ev. č. 159, s. 4-11.

přesunuli roku 1927, a nahradili tak do té doby zde přítomnou obecní školu (ta našla své místo ve zrušeném klášteře servitů).⁵⁴

S migrací úřadu se změnilo i obsazení poštovního úřadu. Lze však předpokládat, že zde byl důležitý i jazykový faktor, kdy každý úředník musel složit státní jazykové zkoušky z českého jazyka. Zaměstnanci se tak stali převážně Češi; pošt mistr pan Mařík, později slečna Straková. Listonoši a poštovní zřízenci se často měnili, pravděpodobně kvůli rodinným záležitostem (svatby). V úvahu též připadá stěhování za lepšími pracovními příležitostmi do měst. Můžeme tak soudit, protože se ve většině případů jednalo o mladé občany, často kulturně nebo společensky aktivní.⁵⁵

6.2.2 Období od 10. 10. 1938 do 10. 5. 1945

Kvůli odchodu všech českých obyvatel byl i poštovní úřad převeden pod německé vedení. Pošt mistrem se tak stal Anton Knedlik, bývalý kočí. Na začátku války, kdy obyvatelstvo Sudet bylo nuceno narukovat do německé armády, jej však nahradila slečna Richterová, do té doby pouhá listonoška.

Nově byl zaveden i poštovní autobus (Deutsche Reichspost) na trase Žlutice-Rabštejn. Autora publikace *Poštovní úřad Rabštejn nad Střelou* František Pešík se též zmiňuje o platném zákazu jízdy pro Čechy a Poláky (jedná se o rok 1943). Budova úřadu zůstávala stále v domě čp. 3, kde byla až do roku 1946. Aby byla zrychlena distribuce pošty i do dalších obcí, byla roku 1940 zavedena pobočka ve Stvolnech.⁵⁶

6.2.3 Poválečná situace

Dne 11. května 1945 přijely do městečka první jednotky Rudé armády. Kvůli blízké přítomnosti německých hranic a možnosti výskytu posledních ustupujících jednotek Wehrmachtu přestřihly telefonní spojení vybudované až za první republiky. Po dokončení osvobození bylo vše opraveno a komunikace byla obnovena.

Zaměstnanci se právě tehdy ve velmi krátkých sledech na poštovním úřadu střídali. Taktéž dochází k přesunu pošty do prostornějšího a lépe dostupného domu čp. 86. Provoz úřadu byl omezen a doručování rozděleno mezi Žihli a Manětín.⁵⁷

⁵⁴ PEŠÍK, František. *Poštovní úřad Rabštejn nad Střelou*. Brdo: František Pešík, 2004. s 3-6.

⁵⁵ Tamtéž, s. 6-12.

⁵⁶ Tamtéž, s. 12-16.

⁵⁷ Tamtéž, s. 17-22.

6.3 Četnická stanice

Četnická stanice byla založena roku 1882 a po celé období první republiky zůstávala obsazena českými četníky i přes německou většinu obyvatel. Do roku 1938 vystřídal tři sídelní domy: čp. 32, čp. 70 a čp. 11. Jako zajímavost může sloužit informace z roku 1923, kdy bylo místní četnictvo kritizováno za nevyvěšování české vlajky při státních svátcích.

S ohledem na české četníky často docházelo k minoritním provokacím. Většinou se jednalo o drobné kriminální záležitosti: krádeže, výhrůžky, nepovolené žebrání atd. Celoročně se strážníci museli zabývat otázkou kočovných cikánů, kteří na venkově odcizovali především drobná hospodářská zvířata.⁵⁸

Se silícím vlivem nacionálního socialismu z Německa se národnostní problémy vyostřovaly. Jako příklad můžeme uvést chování Němců při státních oslavách založení Československé republiky 28. října, kdy někteří jedinci vyváželi před své domy hnůj, jako známku tichého odporu.⁵⁹

Podle zpráv z 12. dubna 1937 lze soudit, že situace dosáhla vrcholu, když se při oslavách 600. výročí od založení města Rabštejna měl konat politický sraz až 10 000 členů SdP. Slavnostní projev stranických činitelů byl kvůli státní bezpečnosti zakázán a dav později rozehnán četnictvem. Při té příležitosti bylo místní četnictvo posíleno o dalších 100 mužů (z původních 4 členů sboru).⁶⁰

V říjnu 1938 byli čeští četníci staženi zpět na území Československé republiky a jejich posty obsadily vojenské jednotky německé armády. Téhož roku přišlo i německé četnictvo. Podle svědectví mělo německé obyvatelstvo přichozí armádu vítat a pořádat oslavy. Do Žlutic⁶¹

⁵⁸ FÁK, Jiří, Jiří SCHIERL a Martin VÁŇA. Tajemství řeky Střely. Plzeň: Starý most, 2017, s. 86. Starý most. ISBN 978-808-7338-803.

⁵⁹ REGNER, Martin. RABŠTEJN: Místní spolky. Neviditelný pes [online]. Praha: Lidové noviny, 2018, 30. 11. 2018 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://neviditelnypes.lidovky.cz/spolecnost/rabstejn-mistni-spolky.A181128_222229_p_spolecnost_wag

⁶⁰ Zakázaný sraz SdP. Nová doba. 1937, roč. 43, č. 254 (13.9.1937), s. 1. ISSN 1804-3852.

⁶¹ Po Mnichovské dohodě se Žlutice stávají novým okresním městem.

měl pak přijít i telefonát, co s Čechy, kteří zůstali, zda je nepostřílet? Lidový návrh byl říšským vedením zamítnut.⁶²

⁶² REGNER, Martin. RABŠTEJN: Místní spolky. Neviditelný pes [online]. Praha: Lidové noviny, 2018, 30. 11. 2018 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://neviditelnypes.lidovky.cz/spolecnost/rabstejn-mistni-spolky.A181128_222229_p_spolecnost_wag

7 Československé opevnění v západních Čechách

7.1 Vojenská situace v západních Čechách do roku 1936

Po vyhlášení Československé republiky dne 28. října 1918 se mimo jiné začala řešit i otázka státní bezpečnosti na hranicích. Území západních Čech jako by spoléhalo pouze na přirozenou horskou obranu; celní úřady neměly potřebnou ochranu a silniční cesty byly volně průchodné. V některých oblastech nebyl tehdy zaveden ani telefon a ochrannou službu vykonávali finanční strážé, případně oblastní jednotky četnictva.

Důvodem absence zabezpečení hranic byla smlouva s Pruskem ze 7. října 1879, na jejímž základě byl vytvořen tzv. „Dvojspolek“. Nebyl tedy důvod obrany na západním území Čech. Ta byla budována především na hranicích s Ruskem a Itálií. Plzeň a Cheb, dříve bastionové pevnosti, ztratili svůj charakter pevností již dávno před první světovou válkou. Budování tedy začalo rokem 1922 stavbou kasáren v Tachově a pokračovalo až do posledních hodin 29. září 1939, kdy byla podepsána Mnichovská dohoda.⁶³

Pro armádu byly z civilních staveb nejdůležitější mosty a silnice; od roku 1918 tedy došlo i k jejich stavbě. Přesto na většině míst ještě stále fungovaly především brody a přívozy. Když se pak od 30. let začaly budovat železobetonové mosty, jednalo se o tehdy největší infrastrukturní investice. Na území Manětínska musela být vybudována celá silniční síť na místě nezpevněných cest a stezek. Řeka Střela na území Plas a Rabštejna nad Střelou byla výjimečná tím, že zde existovaly kamenné mosty datované již před rok 1914.

Spolu se zaváděním telefonních linek nastal problém s peněžní dotací; obce byly peněžně vyčerpané z předchozího zavádění elektriny na počátku 30. let. Rabštejn nad Střelou se svého telefonního připojení dočkal až na jaře 1938, kdy byla připojena četnická stanice, především díky finanční výpomoci šlechtického rodu Lažanských z Manětína.⁶⁴

Důvody opevňování pohraničí byly posíleny a urychleny nacionalizací Německa od roku 1933, kdy Německo vystoupilo ze Společnosti národů, poté od roku 1935 zavedením všeobecné branné povinnosti a roku 1936 obsazením demilitarizovaného Porýní. Dalším

⁶³ FRANČÍK, Josef, Vladimír BEDNÁR, Oldřich GREGAR a Milan JENČÍK. Plzeňská čára: československé opevnění v západních Čechách. / . Dvůr Králové nad Labem: Jan Škoda - FORTprint, 2019, s. 8-10. ISBN 978-80-86011-64-6.

⁶⁴ Tamtéž s. 11-13.

argumentem pro obranu pohraničí byly nepříliš dobré vztahy se sousedními zeměmi, vyjma Rumunska, které však s Československem sousedilo na minimální územní části.

Reakčně tak vznikala hraniční pásma sloužící jako vyšší mobilizační velitelství urychlující reakčnost armády při případném ohrožení. Západní Čechy nesly označení HP XI, které se dále členilo. Od roku 1936 operoval v jihozápadních Čechách I. armádní sbor. Dne 20. března 1935 byla zřízena Rada pro opevňování a 1. dubna 1935 Ředitelství opevňovacích prací (zkráceně ŘOP).⁶⁵

7.2 Počátek intenzivního opevňování od roku 1936 do roku 1938

Od roku 1936 se pro plánování staveb československého lehkého opevnění na území Plzeňska vžilo označení „Plzeňská čára“. Název zůstal, avšak délka, umístění a stavební složení se měnilo především na obou koncích trasy, tedy na Manětínsku a Klatovsku. Od roku 1937 byly také pozměněny plány opevňovacích staveb ze vzoru 36 na vzor 37; došlo tak na některých místech k vrstvení pevností a tím i odchylkám od původního plánování. Původním plánem bylo vybudovat těžké objekty, avšak především kvůli nedostatku času bylo upřednostněno lehké opevnění.⁶⁶

Západočeské opevňování začalo být budováno na přelomu dubna a května 1936, avšak za důvody časně výstavby bychom mohli považovat spíše psychologický vliv na obyvatelstvo, které bylo v těsné blízkosti s nyní již agresivním Německem. Opevnění jim tedy mělo dodat pocit požadovaného bezpečí. Přesto bylo důležité ochránit i plzeňské průmyslové jádro. Proto byla budována síť opírající se o přírodní překážky tvořící kopcovitý terén ve vzdálenosti 30-50 km od města Plzně. Kvůli tomuto rozhodnutí však bylo např. Domažlicko absolutně nechráněno při případném útoku z Německé říše. Navíc byla Plzeňská čára stavěna až za čistě německým pohraničím, pravděpodobně proto, že obyvatelstvo Sudet se již tehdy stavělo k obraně Československa spíše pasivně.⁶⁷

⁶⁵ FRANČÍK, Josef, Vladimír BEDNÁR, Oldřich GREGAR a Milan JENČÍK. Plzeňská čára: československé opevnění v západních Čechách. / . Dvůr Králové nad Labem: Jan Škoda - FORTprint, 2019, s. 14. ISBN 978-80-86011-64-6.

⁶⁶ Tamtéž s. 28

⁶⁷ KAMENSKÝ, Tomáš. Výstavba plzeňské čáry. Řopíky: Informace o lehkém opevnění z let 1936-38 [online]. /: /, 1999, 2004 [cit. 2021-10-30]. Dostupné z: http://www.ropiky.net/clanky_item.php?id=1079531228

Hned na počátku zaznamenala stavba několik problémů. Jedním z nich byla nezkušenost stavebních firem, jež zakázky od armády získaly. Jednalo se o plzeňské a staňkovské stavařské společnosti. Taktéž ženijní oddělení ZVV Praha⁶⁸ mělo potíže s včasným dodáváním plánů a později také materiálů a finančních prostředků.⁶⁹

Výsledkem prací (tedy do 30. září 1939) bylo 85 kilometrů dlouhá obrana tvořená 128 objekty vzoru 36 a 418 pevnůstkami vzoru 37. Bohužel většina z nich by nebyla příliš účinná; často nebyly dokončené vnitřní práce (ventilátory, lafetace), venkovní chránění (izolace, maskování skrz omítky a zemní záhozy) a chybělo i vnitřní vybavení.⁷⁰

7.3 Mobilizace a období tzv. druhé republiky (květen 1938; 30. září 1938; 15. březen 1939)

Rabštejn nad Střelou už v květnové mobilizaci roku 1938 patřil pod armádní správu Hraniční oblasti 32, tedy severovýchodní Plzně, pod velením brig. gen. Ing. RTDr. Jana Klouda. Pokud bychom šli po hierarchii výše patřil k div. gen. Janu Šípkovi, tedy I. armádnímu sboru. Hlavní slovo však patřilo I. armádě v Praze (ve vedení arm. gen. Sergěj Wojcechovský). Mobilizace tak byla vedena z Plzně, materiál a střelivo dodáváno z Prahy.

Po podepsání Mnichovské dohody byla nařízena evakuace mobilizovaných vojenských jednotek. Na většině lehkého opevnění stále probíhala stavba, proto se evakuace týkala i dělníků. Probíhaly snahy o demontáž co největšího množství lehkého opevnění, kvůli možnosti dalšího případného použití. Stavební materiál u rozestavěných pevnůstek byl většinou ztracen, to se však netýkalo cementu (stále zabaleného v pytlích) a oceli (možnost snadného převozu pryč). Námí sledovaný úsek D-31 byl však v té době již dokončen.

⁶⁸ Zemské vojenské velitelství. Pobočky byly v Praze a Brně.

⁶⁹ FRANČÍK, Josef, Vladimír BEDNÁR, Oldřich GREGAR a Milan JENČÍK. Plzeňská čára: československé opevnění v západních Čechách. / Dvůr Králové nad Labem: Jan Škoda - FORTprint, 2019, s. 28-30. ISBN 978-80-86011-64-6.

⁷⁰ KAMENSKÝ, Tomáš. Výstavba plzeňské čáry. Řopíky: Informace o lehkém opevnění z let 1936-38 [online]. /: /, 1999, 2004 [cit. 2021-10-30]. Dostupné z: http://www.ropiky.net/clanky_item.php?id=1079531228

Vojáci byly v rámci demobilizace (od 6. října 1938) propuštěni, případně přesunuti a částečně přiděleni k jiným jednotkám. Po obsazení pohraničí Wehrmachtem bylo zbylé vybavení přesunuto a přidáno do výbavy německé armády.⁷¹

7.4 Úsek D-31 u Rabštejna nad Střelou

Práce na úseku D-31 u Rabštejna nad Střelou byla zadána 21. září 1937 plzeňské stavební firmě Kurel pod dohledem vojenského stavebního dozoru v osobě mjr. pěch. K. Šprongla, který byl však 29. září 1937 vystřídán ppor. Ing. Aloisem Jirouškem⁷². Výstavba probíhala současně s částí D-17 Tis; odpovídalo tomu i číslování pevnůstek. Veškerá stavba byla dokončena 13. dubna 1938, kolaudace proběhla 12. a 13. května 1938 a našla pouze obvyklé nedodělky, kromě sesunutého záhozu u objektu č. 56 a nedokončené inundační šachty u č. 64. Firma Kurel byla vyúčtována až v lednu 1939 a obdržela téměř 600 000 Kč.

Rabštejn nad Střelou v té době náležel do soudního okresu Manětín a politického okresu Kralovice. Podle původních plánů byla zamýšlena stavba 33 pevnůstek s číslováním 47-80, všechny na katastru obce, mimo č. 47-50 a č. 53-54, ty jsou na pozemcích obcí Jablonná a Tis. Od září 1937 byla sloučena stavba D-31 a D-17 pod vedením již zmíněného ppor. Ing. Aloise Jirouška. Z úseku D-31 tak byla vyloučena stavba objektů č. 65-67.

Vojenský stavební dozor se všemi majiteli parcel uzavíral nájemné smlouvy, které však nikdy nebyly placeny kvůli německému záboru roku 1938. Průměrně jedna pevnůstka zabírala 155 m². Úsek D-31 byl budován kvůli nedodržování harmonogramu firmy na části D-17 a proto byla oslovena jiná plzeňská firma (Kurel), která nabízela stejné ceny za budování, tedy u klasického typu 25 000 Kč, u zesílených pevnůstek 38 000 Kč a u typů D a E 20 000 Kč.

Mezi zajímavé stavby lehké obrany patří řopík č. 64 A160, který musel být upraven tak, aby vydržel jarní tání, které hrozilo spodním zatékáním. Dnes se v řopíku drží trvalá, několika centimetrová hladina vody, která zakonzervovala původní dřevěné obložení. Další

⁷¹ FRANČÍK, Josef, Vladimír BEDNÁR, Oldřich GREGAR a Milan JENČÍK. Plzeňská čára: československé opevnění v západních Čechách. / . Dvůr Králové nad Labem: Jan Škoda - FORTprint, 2019, s. 350-361. ISBN 978-80-86011-64-6.

⁷² Za dobu používání úseku D-31 byl povýšen na por. žen. Za druhé světové války byl součástí československých jednotek ve Velké Británii.

anomálií je č. 60 A140, který je z levé strany nakloněn o 8,5 % i přes povinné 3 kontroly betonáže a další zkoušku dodatečnou.

Dvojice lehkého opevnění č. 59 A220 a č. 59a typu E je dnes již jediným zachovalým na Plzeňsku. Atypickými jsou především kvůli rozdílnému úhlu jedné ze střílen, která tak omezuje úhel své vedlejší sestry o celých 15°; jedná se o účelné zamezení možného zásahu posádky z protějších svahů.⁷³

7.5 Typy použitého opevnění

7.5.1 Objekt vz. 36

Vzor 36 je kulometné hnízdo s až třemi střílnami v jedné místnosti s jedinými plechovými dveřmi. Typy A B jsou dvoustřílné s rozpětím 2x 45° s rozdílností v pevnostním stupni odolnosti. Typ C obsahoval 3 střílny, tedy s pokrytím 180° prostoru. Objekt formátu E byl postaven pouze na dvou územích I. a III. armádní divize a měl k dispozici pouze jednu střílnu. Další typy nebyly nikdy realizovány.⁷⁴

V okolí Rabštejna nad Střelou je typově zastoupena pouze varianta E ve čtyřech exemplářích pod označeními č. 48, č. 54, č. 56 a č. 59a.⁷⁵

7.5.2 Objekt vz. 37

Objekt typu A je nejrozšířenějším z vz. 37; Byla to dvoustřílnová pevnůstka s mířením do stran, chráněná prodloužením čelní stěny. Osádku tvořilo až 7 mužů s použitím těžkých i lehkých kulometů. Typ A měl i mutace rozlišené podle úhlového rozpětí střílen: A-120, A-140, A-160, A-180, A-200 a A-220.⁷⁶

⁷³ FRANČÍK, Josef, Vladimír BEDNÁR, Oldřich GREGAR a Milan JENČÍK. Plzeňská čára: československé opevnění v západních Čechách. / . Dvůr Králové nad Labem: Jan Škoda - FORTprint, 2019, s. 140-145. ISBN 978-80-86011-64-6.

⁷⁴ KAMENSKÝ, Tomáš. Konstrukce objektů: Opevnění z r. 36. Řopíky: Informace o lehkém opevnění z let 1936-38 [online]. /: /, 1999, 2004 [cit. 2021-10-30]. Dostupné z: http://www.ropiky.net/clanky_item.php?id=1083752623

⁷⁵ HANÁČEK, Zdeněk a Josef FRANČÍK. Seznam objektů úseku D-31 Rabštejn nad Střelou. Řopíky: Informace o lehkém opevnění z let 1936-38 [online]. /: /, 1999, 2008 a 2007 [cit. 2021-10-30]. Dostupné z: http://www.ropiky.net/dbase_usek.php?id=1075697554

⁷⁶ KAMENSKÝ, Tomáš. Objekt vz. 37 A. Řopíky: Informace o lehkém opevnění z let 1936-38 [online]. /: /, 1999, 2004 [cit. 2021-10-30]. Dostupné z: http://www.ropiky.net/clanky_item.php?id=1083678840

Existují i další varianty pod označením B až H, ale pro účely této bakalářské práce je klíčové seznámení s mutací D. Lze jej specifikovat jako poloviční variantu objektu A. Byl používán pro boční palbu kulometu a často se objekty vyskytovaly ve dvojicích. Posádka byla tvořena 4 muži.⁷⁷

U Rabštejna nad Střelou je nejčastější právě typ A, především verze A-160 (šest staveb), A-200 (tři pevnůstky), A-220 (zastoupena 3x), A-140 (2 stavby u židovského hřbitova). A-180 je pouze v jednom případě a to pod č. 52, stejně tak jako A-120 pod č. 79. Typ D nese označení č. 53 a lze jej nalézt zastavěný ve svahu remízku.⁷⁸

⁷⁷ KAMENSKÝ, Tomáš. Objekt vz. 37 D. Řopíky: Informace o lehkém opevnění z let 1936-38 [online]. /: /, 1999, 2004 [cit. 2021-10-30]. Dostupné z: http://www.ropiky.net/clanky_item.php?id=1083678752

⁷⁸ HANÁČEK, Zdeněk a Josef FRANČÍK. Seznam objektů úseku D-31 Rabštejn nad Střelou. Řopíky: Informace o lehkém opevnění z let 1936-38 [online]. /: /, 1999, 2008 a 2007 [cit. 2021-10-30]. Dostupné z: http://www.ropiky.net/dbase_usek.php?id=1075697554

8 Období druhé republiky a Protektorátu Čechy a Morava

8.1 Osud hraběcí rodiny Lažanských a rabštejnského zámku

Pokud bychom měli sledovat manětínsko-rabštejnskou rodovou větev rodiny Lažanských, zjistíme, že vymřela po meči, když Karel Jan, dědic panství, zahynul na frontě první světové války v Bosně, v řadách dragounského pluku, a jeho otec Jan jej roku 1932 následoval. Bývalé panství tak přešlo do správy jeho mladší dcery Terezie.

Terezie byla provdána za bývalého moravsko-rakouského knížete Josefa von Seilern-Aspang. Po odtržení Sudet byla považována za obyvatelku německého původu i přes to, že si za své bydliště vybrala manětínský zámek, který zůstal na území Republiky a později v Protektorátu Čechy a Morava. Rabštejn nad Střelou již patřil do Německé říše.

Rabštejnský zámek se podle všeho stal krátce sídlem jednotek SS hledajících a vraždících uprchlé vězně. Přílehlé prostředí městečka pro ně fungovalo i jako rekreační oblast. Ubytování zde měl nalézt i hudební sbor vlasovců, který byl v německých službách ubytován v západních a jižních Čechách. Posledními obyvateli se v roce 1945 stala baletní škola z Berlína, která tak opustila bombardované město.

Při květnovém osvobození byla hraběnka Terezie vyhnána z manětínského zámku lidovými jednotkami operujícími v okolí a později Rudou armádou uvězněna. Stejně lidové jednotky osvobodily i Rabštejn, kde došlo ke střelbě, ale sovětské jednotky, z druhé strany Střely, již přišly do zabezpečené obce, kde pak pouze rabovaly. Roku 1946 byla hraběnka i s ostatními obyvateli Rabštejna a Manětína německé národnosti odsunuta do Německa. Hraběnka Terezie Lažanská zemřela roku 1979 v Rakousku. Dodnes je však bývalý šlechtický rod Lažanských v kraji přítomen.⁷⁹

8.2 Zmínky o Rabštejně nad Střelou z deníků děkana Františka Wonky

Německá armáda Wehrmacht do Rabštejna nad Střelou přišla z Žihle. Manětínský děkan František Wonka zmínil rozhovory s hraběnkou Lažanskou, v té době ubytovanou ještě na zámku v Rabštejně, o jejím přesunu do Manětína spolu s dalšími českými rodinami, např. místního správce lesů a zámeckého správce. Podle rozhlasových zpráv ČTK se konečný zábor Rabštejna a připojení k Německé říši konal slavnostně pod říšskými

⁷⁹ REGNER, Martin. RABŠTEJN: Hrabata Lažanští. Neviditelný pes [online]. Praha: Lidové noviny, 2018, 7. 12. 2018 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://neviditelnypes.lidovky.cz/kultura/rabstejn-hrabata-lazansti.A181205_134823_p_kultura_wag

výsostnými znaky a provoláváním slávy ze strany německého obyvatelstva dne 24. listopadu 1938, avšak podle zápisů děkana Wonky byl Rabštejn již dávno obsazen. Okolní obce (např. Hrádek) byly nyní ve správě rabštejské farnosti, nikoliv manětínské; Manětín zůstal československý. Do Manětína však chodily žádosti ze Sudet o matriční výpisy, již s německými poštovními razítky a s provolávaným pozdravem Hitlerovi.⁸⁰

Po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava (16. března 1939) stále trvala celní hranice rozdělující Sudety a Čechy. Přejed z Sudet byl možný pouze s prodejní povolenkou vydávanou v Žihli, nebo v doprovodu finančního úředníka. Z Protektorátu byl přechod povolen taktéž na úřední propustky, ty se ovšem téměř nevydávaly. Pro členy SdP, NSDAP a vojenské útvary byl přechod do Protektorátu Čechy a Morava povolen a hojně využíván k navštěvování manětínského biografu. Podle děkana Wonky tak činili pouze za účelem levného nákupu, díky výhodnému kurzu říšské marky vůči protektorátní koruně.⁸¹

Dne 4. listopadu 1939 měli údajně z Rabštejna přijet jednotky tajné policie gestapo, pověřené Civilní protiletectkou ochranou, aby prověřily řádné zatěmnění celého Manětína. Starostovi byla vyplacena pokuta 500 korun, kvůli nedostatům ohrožujícím zabezpečení Protektorátu.⁸²

V únoru 1940 se začala v pohraničí šířit zpráva o údajném usídlování Němců, kteří byli nuceni utéct před válkou z Volyňské oblasti u Lvova, v sudetské oblasti, Rabštejn nevyjímaje. Svě nové domy měli získat po Čechách, a pokud byl i tak nedostatek lůžek, usídlili se na rabštejském zámku.⁸³

Roku 1942 byly v Sudetech i blízkém okolí odváženy kostelní zvony kvůli potřebným kovům na výrobu munice a dalších zbraní pro Německou říši. Vhodnost a podíl (především) mědi se měl zkoumat za použití autogenu; pokud zahřáté místo zbělalo, zvon měl šanci se vrátit do svého domovského kostela, pokud však místo zežloutlo, zvon byl odvezen na roztavení. K děkanu Wonkovi se donesly informace o navrátivším se rabštejském zvonu

⁸⁰WONKA, František a SUK, Pavel, ed. Doba zkoušek a naděje: deník děkana Františka Wonky z let 1938-1945. Beroun: Pro město Manětín vydalo nakl. Machart, 2010. s. 53, 98-99. ISBN 978-80-904318-6-7.

⁸¹ Tamtéž, s. 124, 203, 209

⁸² Tamtéž, s. 193

⁸³ Tamtéž, s. 224

v dubnu, avšak po schůzce s rabštejnským farářem Friedrichem se tato zpráva stala falešnou, stejně jako údajné zkoumání vhodnosti zvonového kovu.⁸⁴

V roce 1944 pokračovalo spojenecké bombardování a odstřelování průmyslové Plzně. Některé pumy dopadaly i na okolní obce; 24. července měla na Rabštejn nad Střelou dopadnout nevybuchlá jednotka. Podle děkanových zdrojů ji rabštejnští Němci měli hlídat do příjezdu říšských úřadů. Později se však ukázalo, že to byla jen prázdná nádoba na benzín. Děkan Wonka poznamenal, že se na jednání městského vedení nejen Rabštejna často pobavil.⁸⁵

Dne 13. dubna 1945 přišla do Manětína zpráva z Rabštejna nad Střelou a ze Stvolen o amerických vojenských jednotkách u Chebu a Aše. Zprávu měl z Rabštejna podat řídící učitel (Oberlehrer) Adolf Nürnberger vyučující již od první republiky v německé škole. Následující dny se nesly zprávy o zoufalém jednání sudetských Němců; v Rabštejně pokáceli starý strom, aby jím přehradili cestu a začali kopat mělké zákopy.⁸⁶

V dubnové době osvobození se do Rabštejna vydala dvojice mladých mužů, aby pomohla při osvobození. V té době tam stále operovaly jednotky SS ubytované na rabštejnském zámku. Oba muži byli 7. dubna přivezeni do Manětína. Důvodem smrti byla střelná zranění a podle očitého svědectví děkana byla obě těla zablácená a částečně i zohavená.⁸⁷

⁸⁴ Tamtéž, s. 428

⁸⁵ Tamtéž, s. 548

⁸⁶ Tamtéž, s. 594, 597

⁸⁷ Tamtéž, s. 623, 632

9 Dozvuky druhé světové války

9.1 Konec války

Taktéž z Rabštejna nad Střelou byli povoláváni muži do německé armády Wehrmacht, bohužel jich 23 zahynulo nebo bylo ztraceno v boji. Nejvyšší šarže dosáhl Alfons Sandner (Unteroffizier⁸⁸). Většina povolaných patřila ke svobodníkům, v rámci kterých dosáhli Wenzel Track a Rudolf Wirschal hodnosti Stabsgefreiter⁸⁹ a Obergefreiter⁹⁰. Ze zmíněných 23 mužů jsou v Rabštejně pohřbeni pouze Adolf Hauk a Franz Vinzenz; 7 jich nebylo nikdy nalezeno. Později (1945) je přidána i jedna civilní oběť, kterou je Ulmann, rolník z Nučického mlýna, jenž byl ubit Revolučními gardami.⁹¹

V blízkých Kralovicích došlo 6. května 1945 k spontánnímu povstání českých důstojníků zaměstnaných v kralovických okresních orgánech, pod které spadaly např. Plasy, ale i Rabštejn nad Střelou. Výsledkem bylo vytvoření dobrovolnické vojenské a uniformované jednotky s potřebnou výzbrojí. Došlo i ke střetům s Wehrmachtem; zprávy máme o bojích v Plasech a Chříči. Právě tyto jednotky též osvobodily okolí Žihle s podporou Rudé armády, jež na Kralovicko (kam dříve patřil i Rabštejn nad Střelou) vstoupila 8.-10. května 1945.⁹²

9.2 Vyšetřování záhadných hrobů

Počátkem května 1945 se na katastrálním území Rabštejna nad Střelou objevily čtyři hroby. Dne 6. července bylo zahájeno vyšetřování místní četnickou stanicí, které zjistilo pohřbení devíti osob bez možnosti identifikace.

V prvním hrobě byla nalezena čtyři těla mužů středních let; dva oblečení v pruhovaném stejnokroji německých politických vězňů a druhá dvojice v armádním stejnokroji německých jednotek Volkssturm údajně od Liberce. Podle svědka Václava Müllinga,

⁸⁸ Poddůstojník.

⁸⁹ Četař, nebo též štábní svobodník.

⁹⁰ Desátník, nebo též Vrchní svobodník.

⁹¹ Gefallenendenkmäler [online]. /: /, 2013 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: http://www.denkmalprojekt.org/2014/rabenstein-a-d-schnella_rabstejn-nad-strelou_bz-karlovy-vary_cz_heimatbuch.html a BUKAČOVÁ, Irena, HUS, Miroslav a ROM, Karel. Škoda lásky: druhá světová válka na severním Plzeňsku: Kralovicko 1936-1946. 2. dopl. a rozš. vyd. V Mariánské Týnici: Muzeum a galerie severního Plzeňska ve spolupráci se Západočeským muzeem v Plzni, 2019. s. 304. ISBN 978-80-87185-26-1.

⁹² 450 let města Kralovic: 1547-1997. Rabštejn nad Střelou: Skanzen muzeum Josefa Vorla, 1996. s. 14.

místního německého hostinského a rolníka, došlo k události 3. května 1945 kolem 19. hodiny.

K bývalé cihelně přijelo nákladní auto, z něj vystoupili muži jednotky SS a čtyři další muži. Čtveřice byla donucena vykopat hrob a následně byla zastřelena. Svědek ještě dodal, že v době těsně před válkou se nejednalo v okolí o nic neobvyklého.

Další dva hroby byly nalezeny v blízkosti řeky Střely u zděného jezu. V prvním hrobu byla nalezena jedna žena, ve druhém ženy tři, pravděpodobně národnosti ruské či ukrajinské. Všechny ve věkovém rozmezí 20-35 let. Zde se stala svědkem Anna Müllingová, opět národnosti německé.

K události došlo na počátku května 1945 kolem 22. hodiny u břehu řeky. Přes hustý déšť však nebyl vidět počet osob, svědkyně však zaznamenala hlasitý pláč a německé příkazy. Poté mělo být vystřeleno až 50 ran v krátkých dávkách. Údajně se jednalo o ženy, které byly předchozí den drženy před četnickou stanicí.

Výpověď byla později doplněna již zmíněným Václavem Müllingem. Chvilí po popravě za ním do hostince měli přijít vojáci SS a stěžovat si, že museli na ženy použít 45 nábojů, protože měly tuhý kořínek a nedařilo se jim je zabít. Poprava měla trvat 15 minut.

Poslední čtvrtý hrob byl nalezen u okresní silnice směrem na Žihli, pár metrů od lesní kaple v silničním příkopu. Zde byla pohřbena jedna žena. Z četnických záznamů nelze zjistit bližší informace o její národnosti či věku. Jako svědkyně figuruje Anna Pflügnerová z Hluboké, žena německé národnosti.

Na počátku května 1945 byla na mostě cestou do Rabštejna zadržena německým vojákem, jenž odmítal ženu pustit, dokud mu neodpoví na dotazy, zda něco viděla nebo slyšela. Svědkyně přiznala, že slyšela ženský pláč ukončený třemi ráznými výstřely. Přestože byla svědkyně německé národnosti, bylo jí jako nečlenice NSDAP vyhrožováno stejným osudem, jež postihl zastřelenou, pokud cokoliv komukoliv prozradí.

Všechny pozůstatky byly místní četnickou stanicí exhumovány a uloženy na rabštejnský hřbitov. Jelikož vrahy zde byly jednotky SS, nikdo nebyl odsouzen. Všichni svědci byli později nuceni odejít nejen z Rabštejna, Manětínska, ale potažmo i Sudet.⁹³

⁹³ Výpovědi o posledních dnech války v Rabštejně nad Střelou. Kronika regionu: Kralovicko, Manětínsko, Plasko. 2003-200, roč. 2, č. 1, s. 8-9 a BUKAČOVÁ, Irena, HUS, Miroslav a ROM, Karel. Škoda lásky: druhá

9.3 Lidové soudy

Dne 7. prosince 1945 byl v malé síni Plzeňského soudu odsouzen 48letý Alois Křiwan, původně rabštejnský rolník, za členství v nacistické organizaci (pravděpodobně SdP) na 7 let „těžkého žaláře“. Mimo vězení byl odsouzenému zabaven všechen majetek, jež připadl státu, a též byl symbolicky zbaven cti.⁹⁴

Na jaře roku následujícího (přesněji 23. dubna 1946) proběhl další novinami zaznamenaný lidový soud s 80letým Němcem Eduardem Witopilem obviněným z perzekucí proti českému obyvatelstvu v Rabštejně nad Střelou roku 1938, kdy vyhrožoval jejich vyvražděním. Byl obviněn ze zločinu proti osobám a odsouzen na 10 let vězení.⁹⁵

Nebyli však jedinými. Plzeňským lidovým soudem bylo v letech 1945-1946 prohlášeno vinnými 7 lidí německé národnosti původem z Rabštejna nad Střelou.⁹⁶

9.4 Odsun německého obyvatelstva (1946)

Přesun německého obyvatelstva byl organizován státním aparátem i lidovou složkou. Dohled drželo většinou místní četnictvo za pomoci českých dobrovolníků. Rabštejnští Němci byli svázeni nejprve do Nečtin, kde byli registrováni ve sběrném táboře, a poté převáženi do Německa. Děti z místní německé školy byly odváženy na nákladních autech; na stejnou cestu se vydal i jejich učitel Adolf Nürnberger nebo místní farář Friedrich.⁹⁷

Po odsunu německého obyvatelstva, které tvořilo drtivě většinou složku osídlení Rabštejna nad Střelou, vyvstaly problémy různé závažnosti, kdy na celé městečko zůstalo pouhých 7 rodin s nedostatečnou pracovní silou potřebnou pro přicházející období žní. Z tohoto důvodu sem 9. září 1946 přijela pracovní brigáda vojenského útvaru

světová válka na severním Plzeňsku: Kralovicko 1936-1946. 2. dopl. a rozš. vyd. V Mariánské Týnici: Muzeum a galerie severního Plzeňska ve spolupráci se Západočeským muzeem v Plzni, 2019. s. 304. ISBN 978-80-87185-26-1.

⁹⁴ Lidový soud v Plzni v plné práci. Nový den. 1945, roč. 1, č. 175 (8.12.1945), s. 5. ISSN 1805-1685.

⁹⁵ Nacista Wytopil z Rabštejna 10 let žaláře. Pravda. 1946, roč. 2, č. 97 (24.4.1946), s. 2. ISSN 1803-1633.

⁹⁶ JELEN, Jiří: Mimořádný lidový soud Plzeň, (1881) 1945-1947 (1985), (1920) 1948-1949 (1992). Inventář, Plzeň 2007, s. 82-130, ev. č. 645.

⁹⁷ REGNER, Martin. RABŠTEJN: Zdejší učitelé. Neviditelný pes [online]. Praha: Lidové noviny, 2018, 9. 11. 2018 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://neviditelnypes.lidovky.cz/kultura/rabstejn-zdejsi-ucitele.A181107_152634_p_kultura_wag

4504 Československé armády, aby pomohla se sklizní již tak přezrálého obilí. Pomocné práce trvaly až do 14. září, kdy se jednotka vrátila zpět na základnu.⁹⁸

K dalším změnám z důvodu odsunu patřily zásahy do architektonické stránky městečka. Od poloviny 19. století si městečko uchovávalo svou tvář téměř nezměněnou, avšak po letech 1945 a 1946 docházelo k častým demolicím obytných domů, které se staly nově neobydlenými, a tedy i nepotřebnými. Takto byla zbořena přibližně polovina domů, především na náměstí a v Hornobranské ulici. K úpravám došlo i v původně gotickém Panském domě. Roku 1992 byl Rabštejn zapsán na seznam chráněných městských památkových zón.⁹⁹

Odliv obyvatelstva nebyl nikdy nahrazen; o bydlení v Rabštejně nad Střelou nebyl zájem. V 50. letech se z nabízených volných domů staly rekreační budovy především pro obyvatele Plzně a Prahy. Tento statut si městečko udržuje dodnes. I díky tomu je dnes považováno za nejmenší město v České republice, střídavě i v Evropě.¹⁰⁰

⁹⁸ Z Rabštejna na Kralovicku. Pravda. 1946, roč. 2, č. 220 (22.9.1946), s. 4. ISSN 1803-1633.

⁹⁹ KUČA, Karel. Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. VI. díl, Pro-Sto. Praha: Libri, 2004. s. 257-266. ISBN 80-85983-12-5.

¹⁰⁰ REGNER, Martin. RABŠTEJN: V padesátých letech. Neviditelný pes [online]. Praha: Lidové noviny, 2018, 16. 11. 2018 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://neviditelnypes.lidovky.cz/kultura/rabstejn-v-padesatych-letech.A181114_202955_p_kultura_wag

Závěr

Historia magistra vitae, tak nás to alespoň učili na základní škole, ale při psaní bakalářské práce jsem došla k závěru, že sám každodenní život píše historii. Mým hlavním úkolem bylo vytvořit přehled a bližší, čtenářsky přátelské seznámení s rozbouřeným obdobím československých dějin v Rabštejně nad Střelou. Právě zde je důkaz, že skrz životy místního obyvatelstva lze sledovat „velké“ dějiny.

Hlavním zdrojem se stala odborná literatura, archiválie uložené ve Státním oblastním archivu v Plasech, novinové články především regionálních tiskovin a jedny pozoruhodné paměti. Užitečným prostředníkem se tak stala i Národní knihovna České republiky díky své pečlivé digitalizaci dokumentů.

Pokud bych měla stanovit uplatnění své bakalářské práce, jednalo by se o historického průvodce pro zájemce o regionální dějiny zaměřené především na Rabštejn nad Střelou, případně jako doplnění historického obrazu manětínské i kralovické oblasti. A přestože se práce zaměřuje na sjednocení informací z různých zdrojů týkajících se daného období, nebrání ani inspiraci pro další, hlubší badatelský výzkum.

Ze svého pohledu hodnotím cíl práce za splněný a zpracování práce za kvalitní. Při práci jsem však narazila na několik problémů spíše subjektivního rázu, především se jednalo o archivní zápisy z městského zastupitelstva vedené psacím písmem v dobové němčině pohraničí a poté historické události a situace, které nebylo možno ověřit, proto je v práci neuvádím. Taktéž mě mrzí absence rozhovoru s pamětníky té doby, bohužel poslední pamětnice německého odsunu obyvatelstva z Rabštejna nad Střelou zemřela v dubnu 2021.

Město Rabštejn nad Střelou si do dnešní doby zachovalo alespoň částečně svůj historický vzhled i přes to, že dnes funguje především jako chatová a rekreační oblast. Je až k neuvěření, kolik informací a zajímavostí o Rabštejně lze odhalit v badatelných a regionální literatuře. A právě o tato místa je důležité se i dnes starat, aby je nepotkal osud mnoha zaniklých osad Pošumaví.

Summary

Historia magistra vitae, at least that's how we were taught in elementary school, but when I was writing my bachelor's thesis, I came to the conclusion that everyday life itself writes history. My main task was to create an overview and a closer, reader-friendly acquaintance with the turbulent period of Czechoslovak history in Rabštejn nad Střelou. The proof, that we can trace the "great" history through the lives of local residents is here.

The main source became professional literature, archival materials stored in the State Regional Archive in Plasy, newspaper articles mainly of regional publications and one remarkable memoir. The National Library of the Czech Republic has also become a useful intermediary thanks to its careful digitization of documents.

If I had to determine the application of my bachelor thesis, it would be a historical guide for those interested in regional history focused primarily on Rabštejn nad Střelou, or as a supplement to the historical picture of the Manětín and Kralovice areas. And although the thesis focuses on unifying information from different sources related to the given period, it does not prevent inspiration for further, deeper research.

From my point of view, I evaluate the goal of work for fulfilled and the processing of work for quality. However, during my work, I encountered several problems of a rather subjective nature, especially about archival records from the city council kept in handwritten German language of that time in the border area and then historical events and situations that could not be verified, so I do not mention them in the work. I also regret the absence of an interview with witnesses of that time, unfortunately the last witness of the German expulsion of the population from Rabštejn nad Střelou died in April 2021.

The town of Rabštejn nad Střelou has preserved at least partially its historical appearance to this day, despite the fact that today it functions mainly as a cottage and recreation area. It is almost unbelievable how much information and interesting facts about Rabštejn can be revealed in research rooms and regional literature. And it is important to take care of these places even today, so that they do not meet the fate of many extinct settlements of Šumava.

Resumé

The bachelor thesis deals with the country town Rabštejn nad Střelou during the years 1918 to 1946. It is divided into a few sections: the first part informs the reader about the town's history before the time period in the main focus and approximates the question on nationality. That creates the initial overview.

The second part focuses on the above-mentioned time period, meaning mainly the era of the First Czechoslovak Republic. It explains the daily life of residents including culture, governmental offices, and finally the building of border fortification due to the worsening of relations with the aggressive German Reich.

The conclusion is devoted to Rabštejn during the Second World War when it became part of the German Reich, as it was part of Sudetenland. The closing thoughts are of evaluation of the situation after the war, mainly the liberation right until the Plebeian Courts and the expulsion of Germans from Czechoslovakia, which still resonates in today's situation of the town.

The main source was professional literature, archive material stored in the State Regional Archive in Plasy, newspaper articles mainly from regional print, and one remarkable memoir. A useful intermediary was the National Library of the Czech Republic, thanks to their care for the digitalization of documents.

Použité prameny, literatura a články

Literatura

450 let města Kralovic: 1547-1997. Rabštejn nad Střelou: Skanzen muzeum Josefa Vorla, 1996. 19 s.

BUBEN, Milan. Encyklopedie heraldiky. Praha: Libri, 1999. 459 s. ISBN 80-85983-68-0.

BUKAČOVÁ, Irena et al. 1. světová válka a její ohlasy na severním Plzeňsku. V Mariánské Týnici: Muzeum a galerie severního Plzeňska, 2014. 72 s. ISBN 978-80-87185-19-3.

BUKAČOVÁ, Irena, HUS, Miroslav a ROM, Karel. Škoda lásky: druhá světová válka na severním Plzeňsku: Kralovicko 1936-1946. 2. dopl. a rozš. vyd. V Mariánské Týnici: Muzeum a galerie severního Plzeňska ve spolupráci se Západočeským muzeem v Plzni, 2019. 368 s. ISBN 978-80-87185-26-1.

FÁK, Jiří, Jiří SCHIERL a Martin VÁŇA. Tajemství řeky Střely. Plzeň: Starý most, 2017, 175 s. Starý most. ISBN 978-808-7338-803.

FRANČÍK, Josef, Vladimír BEDNÁR, Oldřich GREGAR a Milan JENČÍK. Plzeňská čára: československé opevnění v západních Čechách. / Dvůr Králové nad Labem: Jan Škoda - FORTprint, 2019, 447 s. ISBN 978-80-86011-64-6.

HALADA, Jan. Lexikon české šlechty. Praha: AKROPOLIS, 1992. 192 s. ISBN 80-901020-3-4.

CHRASTILOVÁ, Jiřina. Devět židovských cest: procházky po památkách Čech, Moravy a Slezska. Praha: Paseka, 2008. 395 s. ISBN 978-80-7185-905-5.

KOČKA, Václav. Dějiny politického okresu kralovického. 2. vyd. Rakovník: Agrosience ve spolupráci s Musejním spolkem královského města Rakovníka a okresu rakovnického a Muzeem T.G.M. Rakovník, 2010. 736 s. ISBN 978-80-85081-32-9.

KŘÍŽOVÁ, Stanislava. Deník vojína: první světová válka. Čistá: J. Sklenář, [2014]. 87 s. ISBN 978-80-905840-0-6.

KUČA, Karel. Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. VI. díl, Pro-Sto. Praha: Libri, 2004. 880 s. ISBN 80-85983-12-5.

MATUŠKOVÁ, Martina. Město Manětín a jeho části. Manětín: Město Manětín, 2012. 81 s. ISBN 978-80-260-2881-9.

NÜRNBERGER, Adolf. Rabštejn nad Střelou po stránce vlastivědné. Rabštejn: vlastním nákladem, [1924]. 20 s.

PEŠÍK, František. Paměti Jana Havlíka: 1912-1919. [Brdo]: František Pešík, 1993. 58 l., [24] l. obr. příl.

PEŠÍK, František. Poštovní úřad Rabštejn nad Střelou. Brdo: František Pešík, 2004. 36 s.

SKLENÁŘ, Jaroslav. Historie židovského osídlení a židovští občané na Kralovicku, Plasku a Manětínsku. 2. vyd. Čistá: J. Sklenář, 2014. 159 s. ISBN 978-80-905840-1-3.

ŠIROKÝ, Václav. Manětínsko. Dolní Bělá: nákladem vlastním, 1930. 40 s.

VOREL, Josef. Průvodce Rabštejnem. Kralovice: Josef Vorel, 1993. 40 s. ISBN 80-239-8887-5.

WONKA, František a SUK, Pavel, ed. Doba zkoušek a naděje: deník děkana Františka Wonky z let 1938-1945. Beroun: Pro město Manětín vydalo nakl. Machart, 2010. 672 s. ISBN 978-80-904318-6-7.

ZETEK, František J. Popis politického okresu kralovického. V Kralovicích: Kralovický okres, 1932. 606, [2] s.

Články a statě

CHVÁTAL, Václav. Židovský hřbitov Rabštejn nad Střelou. Vlastivědný sborník: čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska. 2016, roč. 26, č. 3, s. 22-24. ISSN 1801-0032. Dostupné také z: https://www.marianskatynice.cz/e_download.php?file=data/editor/129cs_3.pdf&original=2016_03.pdf.

JIRSA, Václav. Židé v Manětíně. Vlastivědný sborník: čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska. 2015, roč. 25, č. 3, s. 8-19. ISSN 1801-0032. Dostupné také z: https://www.marianskatynice.cz/e_download.php?file=data/editor/130cs_3.pdf&original=2015_03.pdf.

Lidový soud v Plzni v plné práci. Nový den. 1945, roč. 1, č. 175 (8.12.1945), s. 5. ISSN 1805-1685.

Místní odbory NJP v Rabštejně n. Stř. Plzeňský kraj. 1928, roč. 22, č. 52 (4.7.1928), s. 8. ISSN 1805-1626.

Nacista Wytopil z Rabštejna 10 let žaláře. Pravda. 1946, roč. 2, č. 97 (24.4.1946), s. 2. ISSN 1803-1633.

Nejmenší město v Československu. Český deník. 1934, roč. 23 (70), č. 206 (29.7.1934), s. 1. ISSN 1801-2639.

PEŠÍK, František. Kolik je Rabštejnů?. Vlastivědný sborník: čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska. 1996, roč. 6, č. 2, s. 3-4. ISSN 1801-0032.

ŠIROKÝ, Václav. Hospodářský a kulturní vývoj Manětínska a Kralovicka v posledních 30 letech. Plzeňský kraj. 1937, roč. 31, č. 23 (26.3.1937), s. 15. ISSN 1805-1626.

TOCHÁČEK, Jindř. Rabštejn nad Střelou, nejmenší město Evropy. 2. Český deník. 1925, roč. 14, č. 199 (22.7.1925), s. 3. ISSN 1801-2639.

TOCHÁČEK, Jindř. Rabštejn nad Střelou, nejmenší město Evropy. 1. Český deník. 1925, roč. 14, č. 198 (21.7.1925), s. 3. ISSN 1801-2639.

Výbor. Místní odbor NJP v Rabštejně nad Střelou. Český směr. 1925, roč. 27, č. 167 (19.7.1925), s. 9. ISSN 1805-1596.

Výpovědi o posledních dnech války v Rabštejně nad Střelou. Kronika regionu: Kralovicko, Manětínsko, Plasko. 2003-200, roč. 2, č. 1, s. 8-9.

Z Rabštejna na Kralovicku. Pravda. 1946, roč. 2, č. 220 (22.9.1946), s. 4. ISSN 1803-1633.

Za nejmenší město v republice byl považován nejprve Frýdberg... Český směr. 1931, roč. 33, č. 11 (13.1.1931), s. 2. ISSN 1805-1596.

Zakázaný sraz SdP. Nová doba. 1937, roč. 43, č. 254 (13.9.1937), s. 1. ISSN 1804-3852.

Zápas manětínských hasičů se zhoubným požárem. Nová doba. 1932, roč. 38, č. 252 (9.9.1932), s. 5. ISSN 1804-3852.

Archivní prameny, archivní pomůcky a bakalářská práce

BENÝŠKOVÁ, Veronika. Vývoj vesnice Rabštejn nad Střelou od 19. století do současnosti. Plzeň, 2014, s. 35-39. Dostupné také z: <https://otik.zcu.cz/bitstream/11025/12568/1/Benyskova%20BP.pdf>. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta ekonomická. Vedoucí práce RNDr. Marie Novotná, CSc.

HUBKA, Petr: Farní úřad Rabštejn nad Střelou (1651) 1690-1948. Inventář, Plasy 2004, ev. č. 159.

JELÉN, Jiří: Mimořádný lidový soud Plzeň, (1881) 1945-1947 (1985), (1920) 1948-1949 (1992). Inventář, Plzeň 2007, ev. č. 645.

Národní archiv v Praze, Matriky židovských náboženských obcí v českých krajích, inv. č. 1746, ŽIDOVSKÉ MATRIKY z období 1784–1949 (1960), Rabštejn nad Střelou, okres Manětín.

NĚMEČKOVÁ, Eva: Archiv města Rabštejn nad Střelou 1514-1945 (1956). Inventář, Plasy 2019, ev. č. 384.

ŘEHÁČEK, Karel: Národní jednota pošumavská – jednatelský odbor Plzeň (1896-1945). Inventář, Plzeň 2004, ev. č. 490.

Státní okresní archiv Plzeň-sever. Archiv města Rabštejn nad Střelou. Inv. č. 15, Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva (9. 6. 1918–23. 6. 1924). Rabštejn nad Střelou (Manětín, Plzeň-sever, Česko), 1514-1945 (1956).

Státní okresní archiv Plzeň-sever. Archiv města Rabštejn nad Střelou. Inv. č. 16, Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva (24. 8. 1924-27. 1. 1931), Rabštejn nad Střelou (Manětín, Plzeň-sever, Česko), 1514-1945 (1956).

Státní okresní archiv Plzeň-sever. Archiv města Rabštejn nad Střelou. Inv. č. 17, Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva (7. 6. 1931-8. 5. 1938). Rabštejn nad Střelou (Manětín, Plzeň-sever, Česko), 1514-1945 (1956).

Státní okresní archiv Plzeň-sever. Archiv města Rabštejn nad Střelou. Inv. č. 40, Výstřižky z novin se zmínkami o Rabštejně (Národní politika, č. 187, str. 6. Vydání z 8. 7. 1924.). Rabštejn nad Střelou (Manětín, Plzeň-sever, Česko), 1514-1945 (1956).

Státní okresní archiv Plzeň-sever. Archiv města Rabštejn nad Střelou. Inv. č. 40, Výstřižky z novin se zmínkami o Rabštejně (Český deník, č. 102, str. 7. Vydání z 12. 4. 1924.). Rabštejn nad Střelou (Manětín, Plzeň-sever, Česko), 1514-1945 (1956).

Státní okresní archiv Plzeň-sever. Archiv města Rabštejn nad Střelou. Inv. č. 40, Výstřižky z novin se zmínkami o Rabštejně (Národní osvobození, č. 71, str. 8. Vydání z 12. 4. 1924.). Rabštejn nad Střelou (Manětín, Plzeň-sever, Česko), 1514-1945 (1956).

Státní okresní archiv Plzeň-sever. Archiv města Rabštejn nad Střelou. Inv. č. 40, Výstřižky z novin se zmínkami o Rabštejně (Národní politika, č. 24, str. 5-6. Vydání z 24. 1. 1924). Rabštejn nad Střelou (Manětín, Plzeň-sever, Česko), 1514-1945 (1956).

Státní okresní archiv Plzeň-sever. Archiv města Rabštejn nad Střelou. Inv. č. 47, Pozvánka na svěcení zvonů v Rabštejně. Rabštejn nad Střelou (Manětín, Plzeň-sever, Česko), 1514-1945 (1956).

Státní okresní archiv Plzeň-sever. Farní úřad Rabštejn nad Střelou. Inv. č. 9, Seznam duší (pouze Rabštejn nad Střelou a Stvolny). Rabštejn nad Střelou (Manětín, Plzeň-sever, Česko), (1651) 1690-1948.

Zákon č. 122/1920 Sb., podle § 129 ústavní listiny, jímž se stanoví zásady jazykového práva v republice Československé. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-2-20]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. a Zákon č. 17/1926 Sb., jímž se provádí ústavní zákon jazykový pro obor ministerstev vnitra, spravedlnosti, financí, průmyslu, obchodu a živností, veřejných prací a veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, pro veřejné korporace, podléhající těmto ministerstvům v republice Československé, jakož i pro úřady místní samosprávy.

Internetové zdroje

HANÁČEK, Zdeněk a Josef FRANČÍK. Seznam objektů úseku D-31 Rabštejn nad Střelou. Řopíky: Informace o lehkém opevnění z let 1936-38 [online]. /: /, 1999, 2008 a 2007 [cit. 2021-10-30]. Dostupné z: http://www.ropiky.net/dbase_usek.php?id=1075697554.

KAMENSKÝ, Tomáš. Konstrukce objektů: Opevnění z r. 36. Řopíky: Informace o lehkém opevnění z let 1936-38 [online]. /: /, 1999, 2004 [cit. 2021-10-30]. Dostupné z: http://www.ropiky.net/clanky_item.php?id=1083752623.

KAMENSKÝ, Tomáš. Objekt vz. 37 A. Řopíky: Informace o lehkém opevnění z let 1936-38 [online]. /: /, 1999, 2004 [cit. 2021-10-30]. Dostupné z: http://www.ropiky.net/clanky_item.php?id=1083678840.

KAMENSKÝ, Tomáš. Objekt vz. 37 D. Řopíky: Informace o lehkém opevnění z let 1936-38 [online]. /: /, 1999, 2004 [cit. 2021-10-30]. Dostupné z: http://www.ropiky.net/clanky_item.php?id=1083678752.

KAMENSKÝ, Tomáš. Výstavba plzeňské čáry. Řopíky: Informace o lehkém opevnění z let 1936-38 [online]. /: /, 1999, 2004 [cit. 2021-10-30]. Dostupné z: http://www.ropiky.net/clanky_item.php?id=1079531228.

REGNER, Martin. RABŠTEJN: Faráři. Neviditelný pes [online]. Praha: Lidové noviny, 2018, 14. 12. 2018 [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: https://neviditelnypes.lidovky.cz/kultura/rabstejn-farari.A181212_163822_p_kultura_wag.

REGNER, Martin. RABŠTEJN: Místní spolky. Neviditelný pes [online]. Praha: Lidové noviny, 2018, 30. 11. 2018 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://neviditelnypes.lidovky.cz/spolecnost/rabstejn-mistni-spolky.A181128_222229_p_spolecnost_wag.

REGNER, Martin. RABŠTEJN: Zdejší učitelé. Neviditelný pes [online]. Praha: Lidové noviny, 2018, 9. 11. 2018 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://neviditelnypes.lidovky.cz/kultura/rabstejn-zdejsi-ucitele.A181107_152634_p_kultura_wag.

REGNER, Martin. RABŠTEJN: V padesátých letech. Neviditelný pes [online]. Praha: Lidové noviny, 2018, 16. 11. 2018 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://neviditelnypes.lidovky.cz/kultura/rabstejn-v-padesatych-letech.A181114_202955_p_kultura_wag.

REGNER, Martin. RABŠTEJN: Hrabata Lažanští. Neviditelný pes [online]. Praha: Lidové noviny, 2018, 7. 12. 2018 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://neviditelnypes.lidovky.cz/kultura/rabstejn-hrabata-lazansti.A181205_134823_p_kultura_wag.

Gefallenendenkmäler [online]. /: /, 2013 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: http://www.denkmalprojekt.org/2014/rabenstein-a-d-schnella_rabstejn-nad-strelou-bz-karlovy-vary_cz_heimatbuch.html.

Přílohy

Obrázek 1 - Znak města Rabštejna nad Střelou	II
Obrázek 2 - Rabštejn nad Střelou (2015)	III
Obrázek 3 - Pohled na Rabštejn od mostu (30. léta 20. století)	IV
Obrázek 4 - Pohled na městečko od severovýchodu (10.-30. léta 20. století)	V
Obrázek 5 - Pohled na náměstí z kostelní věže (před rokem 1905)	VI
Obrázek 6 - kolorovaný diapozitiv s pohledem na náměstí (10.-30. léta 20. století).....	VII
Obrázek 7 - Plán židovského hřbitova v Rabštejně.....	VIII
Obrázek 8 - Pohled na nejnovější část židovského hřbitova	IX
Obrázek 9 - Původní vstupní brána na židovský hřbitov	X
Obrázek 10 - Detail hrobu Dory Waldsteinové.....	XI
Obrázek 11 - Hrázděný dům v Rabštejně nad Střelou (vedle viditelný dům roubený)	XII
Obrázek 12 - Mlýn U Lišáka (10.-30. léta 20. století)	XIII
Obrázek 13 - Zbytky Horova mlýna (stále viditelné dřevěné základy mlýnského kola).....	XIV
Obrázek 14 - Zbytek mlýnského kamene (Horův mlýn).....	XV
Obrázek 15 - Památník padlým vojákům první světové války (20. léta 20. století)	XVI
Obrázek 16 - Památník padlým vojákům první světové války (dnes)	XVII
Obrázek 17 - Památník TGM	XVIII
Obrázek 18 - Zámek v Rabštejně nad Střelou	XIX
Obrázek 19 - Kostel Panny Marie Sedmibolestné (vpravo bývalý klášter servitů)	XX
Obrázek 20 - Bývalá budova Poštovního úřadu (čp. 86)	XXI
Obrázek 21 - Bývalá Četnická stanice (čp. 11)	XXII
Obrázek 22 - Objekt D-31/79/A-120 (u naučné stezky)	XXIII
Obrázek 23 - Objekt D-31/79/A-120 (plánový nákres)	XXIV
Obrázek 24 - Objekt D-31/63/A-200 (u Horova mlýna).....	XXV
Obrázek 25 - Objekt D-31/63/A-200 (plánový nákres)	XXVI
Obrázek 26 - D-31/62/A-220Z (u Horova mlýna)	XXVII
Obrázek 27 - D-31/62/A-220Z (plánový nákres).....	XXVIII
Obrázek 28 - Manětínský děkan František Wonka (1900-1967)	XXIX

Obrázek 1 - Znak města Rabštejna nad Střelou

Zdroj: Historický městský znak. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rabstejn_nad_Strelou_CoA_CZ.jpg

Obrázek 2 - Rabštejn nad Střelou (2015)

Zdroj: SIDORJAK, Václav. Rabštejn nad Střelou, pohled z nebe. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 21. 3. 2015 [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rab%C5%A1tejn_nad_St%C5%99elou,_pohled_z_nebe_01.jpg

Obrázek 3 - Pohled na Rabštejn od mostu (30. léta 20. století)

Zdroj: FÁK, Jiří a Pavel RŮT. Severní Plzeňsko na historických pohlednicích. Mariánská Týnice: Muzeum a galerie severního Plzeňska, 2005. ISBN 80-903-1652-2.

Obrázek 4 - Pohled na městečko od severovýchodu (10.-30. léta 20. století)

Zdroj: FÁK, Jiří a Luděk KRČMÁŘ. Severní Plzeňsko na historických kolorovaných diapozitívech. V Mariánské Týnici: Muzeum a galerie severního Plzeňska, 2008. ISBN 978-80-87185-03-2.

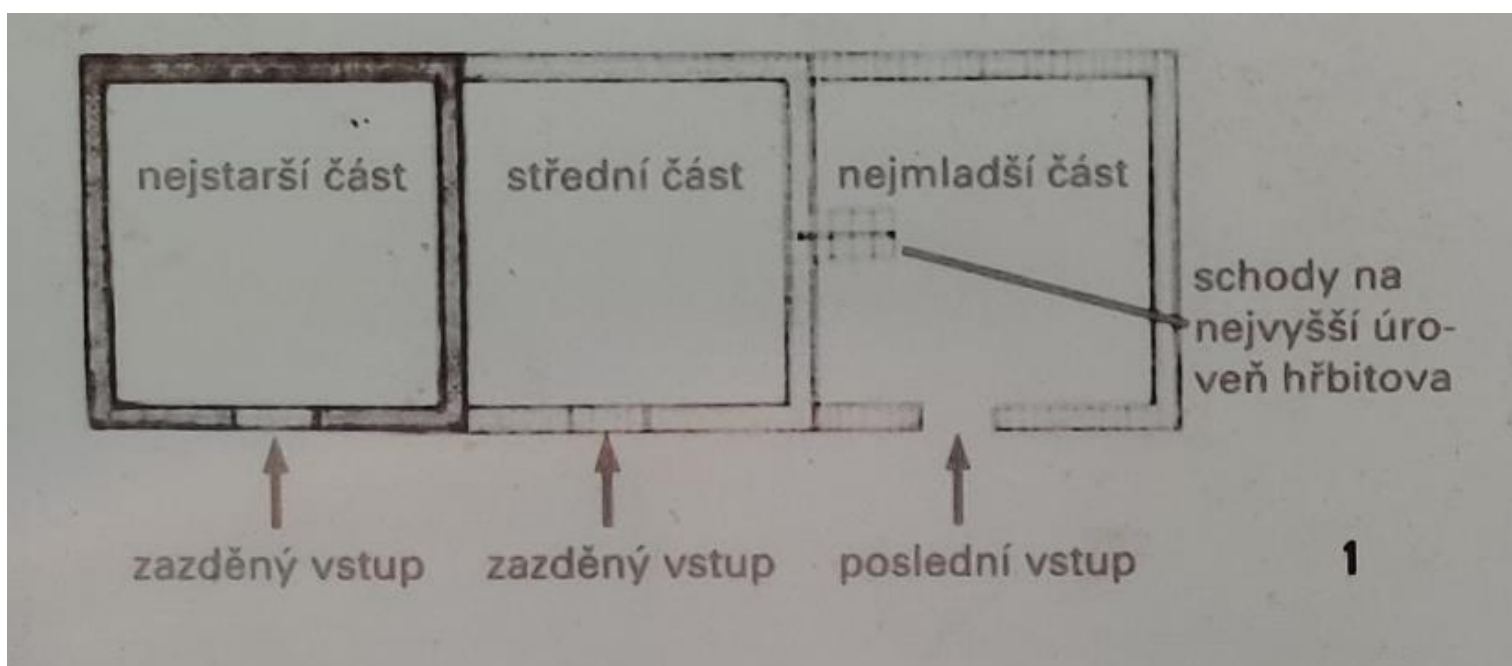
Obrázek 5 - Pohled na náměstí z kostelní věže (před rokem 1905)

Zdroj: FÁK, Jiří a Pavel RŮT. Severní Plzeňsko na historických pohlednicích. Mariánská Týnice: Muzeum a galerie severního Plzeňska, 2005. ISBN 80-903-1652-2.

Obrázek 6 - kolorovaný diapozitiv s pohledem na náměstí (10.-30. léta 20. století)

Zdroj: FÁK, Jiří a Luděk KRČMÁŘ. Severní Plzeňsko na historických kolorovaných diapozitivech. V Mariánské Týnici: Muzeum a galerie severního Plzeňska, 2008. ISBN 978-80-87185-03-2.

Obrázek 7 - Plán židovského hřbitova v Rabštejně

Zdroj: Informační tabule u židovského hřbitova (foto archiv autorky)

Obrázek 8 - Pohled na nejnovější část židovského hřbitova

Zdroj: foto archiv autorky

Obrázek 9 - Původní vstupní brána na židovský hřbitov

Zdroj: foto archiv autorky

Obrázek 10 - Detail hrobu Dory Waldsteinové

Zdroj: foto archiv autorky

Obrázek 11 - Hrázděný dům v Rabštejně nad Střelou (vedle viditelný dům roubený)

Zdroj: foto archiv autorky

Obrázek 12 - Mlýn U Lišáka (10.-30. léta 20. století)

Zdroj: FÁK, Jiří a Pavel RŮT. Severní Plzeňsko na historických pohlednicích. Mariánská Týnice: Muzeum a galerie severního Plzeňska, 2005. ISBN 80-903-1652-2.

Obrázek 13 - Zbytky Horova mlýna (stále viditelné dřevěné základy mlýnského kola)

Zdroj: foto archiv autorky

Obrázek 14 - Zbytek mlýnského kamene (Horův mlýn)

Zdroj: foto archiv autorky

Obrázek 15 - Památník padlým vojákům první světové války (20. léta 20. století)

Zdroj: NÜRNBERGER, Adolf. Rabštejn nad Střelou po stránce vlastivědné. Rabštejn: vlastním nákladem, [1924]. 20 s.

Obrázek 16 - Památník padlým vojákům první světové války (dnes)

Zdroj: foto archiv autorky

Obrázek 17 - Památník TGM

Zdroj: foto archiv autorky

Obrázek 18 - Zámek v Rabštejně nad Střelou

Zdroj: foto archiv autorky

Obrázek 19 - Kostel Panny Marie Sedmibolestné (vpravo bývalý klášter servitů)

Zdroj: foto archiv autorky

Obrázek 20 - Bývalá budova Poštovního úřadu (čp. 86)

Zdroj: foto archiv autorky

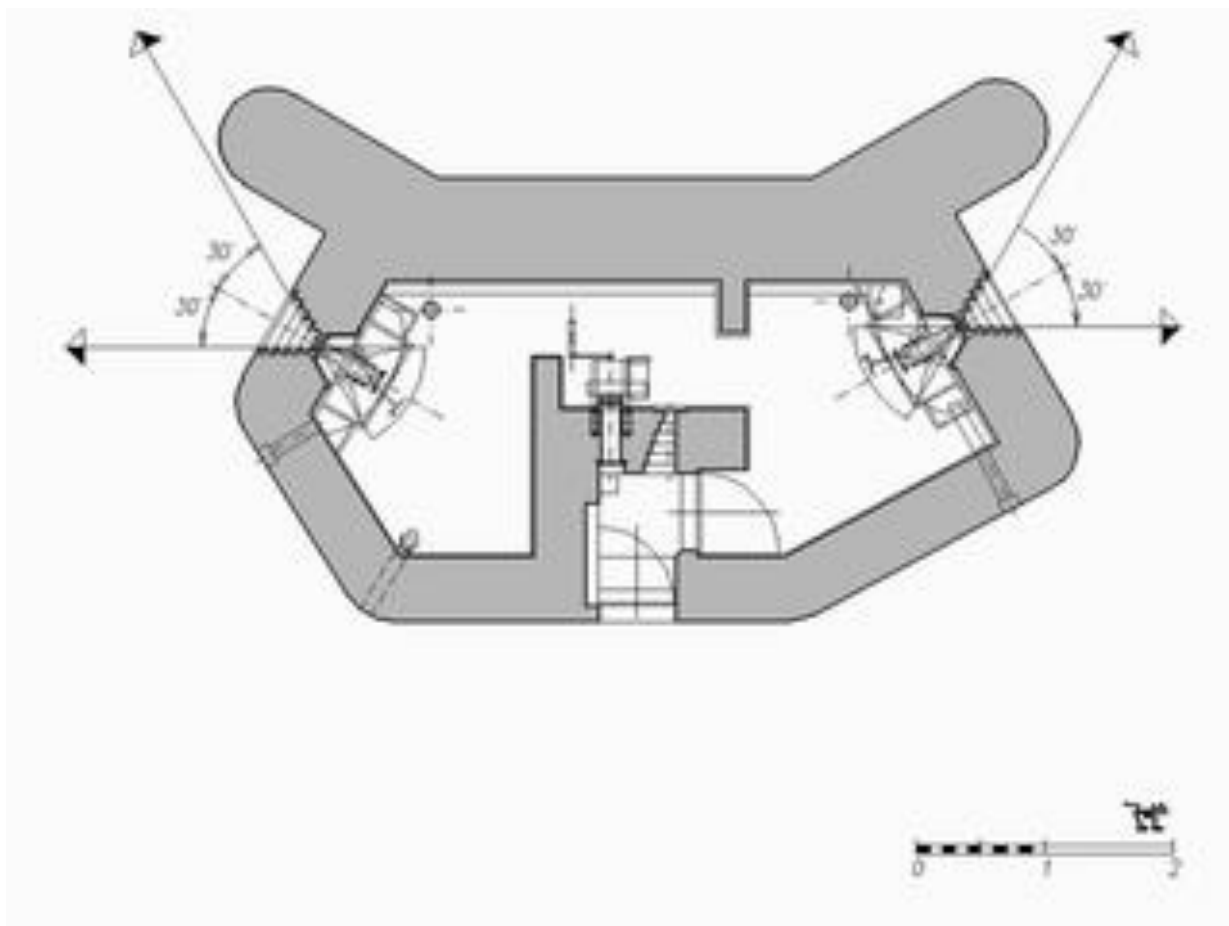
Obrázek 21 - Bývalá Četnická stanice (čp. 11)

Zdroj: foto archiv autorky

Obrázek 22 - Objekt D-31/79/A-120 (u naučné stezky)

Zdroj: foto archiv autorky

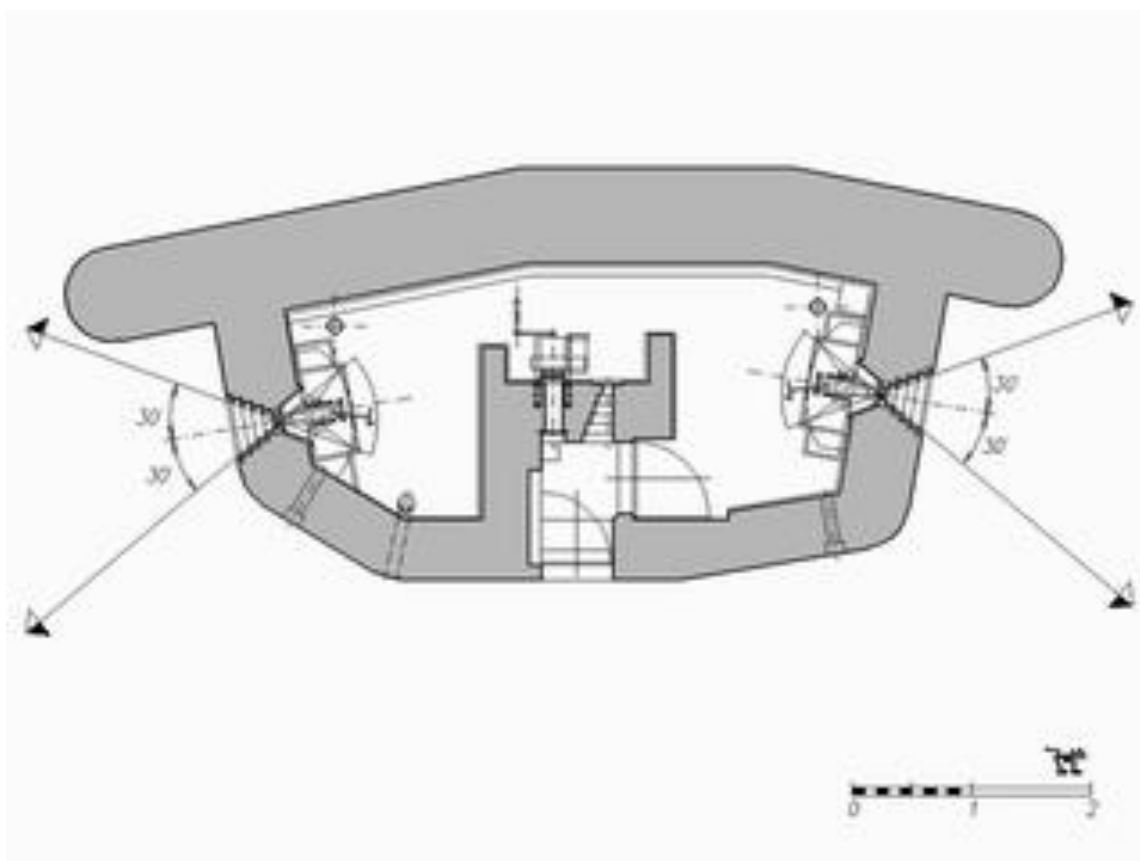
Obrázek 23 - Objekt D-31/79/A-120 (plánový nákres)

Zdroj: Objekt D-31/79/A-120. In: Řopíky: Informace o lehkém opevnění z let 1936-38 [online]. /: /, 2022 [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: http://www.ropiky.net/dbase_objekt.php?id=1075719784

Obrázek 24 - Objekt D-31/63/A-200 (u Horova mlýna)

Zdroj: foto archiv autorky

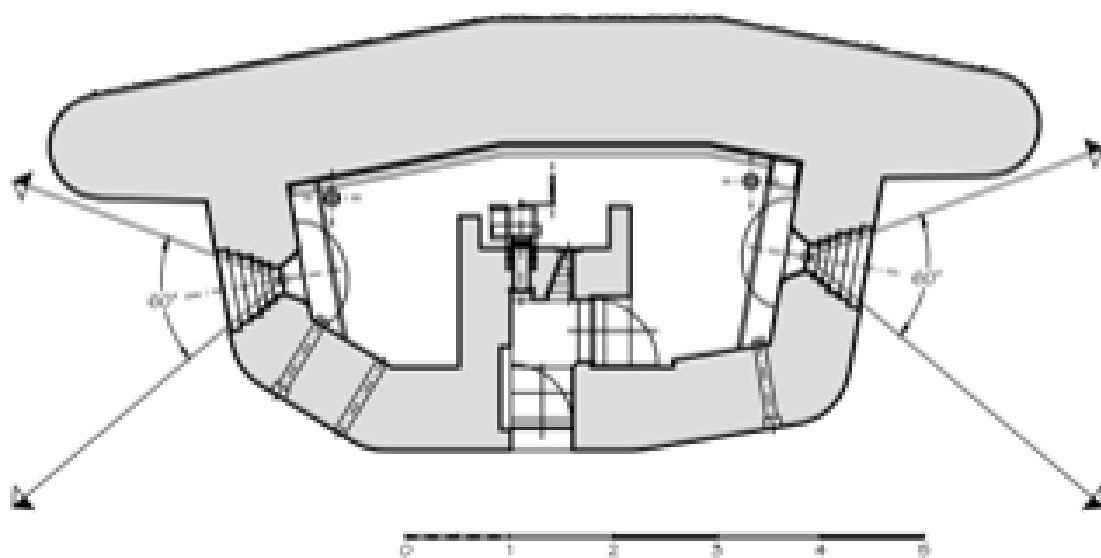
Obrázek 25 - Objekt D-31/63/A-200 (plánový nákres)

Zdroj: Objekt D-31/63/A-200. In: Řopíky: Informace o lehkém opevnění z let 1936-38 [online].
/: /, 2022 [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: http://www.ropiky.net/dbase_objekt.php?id=1075719779

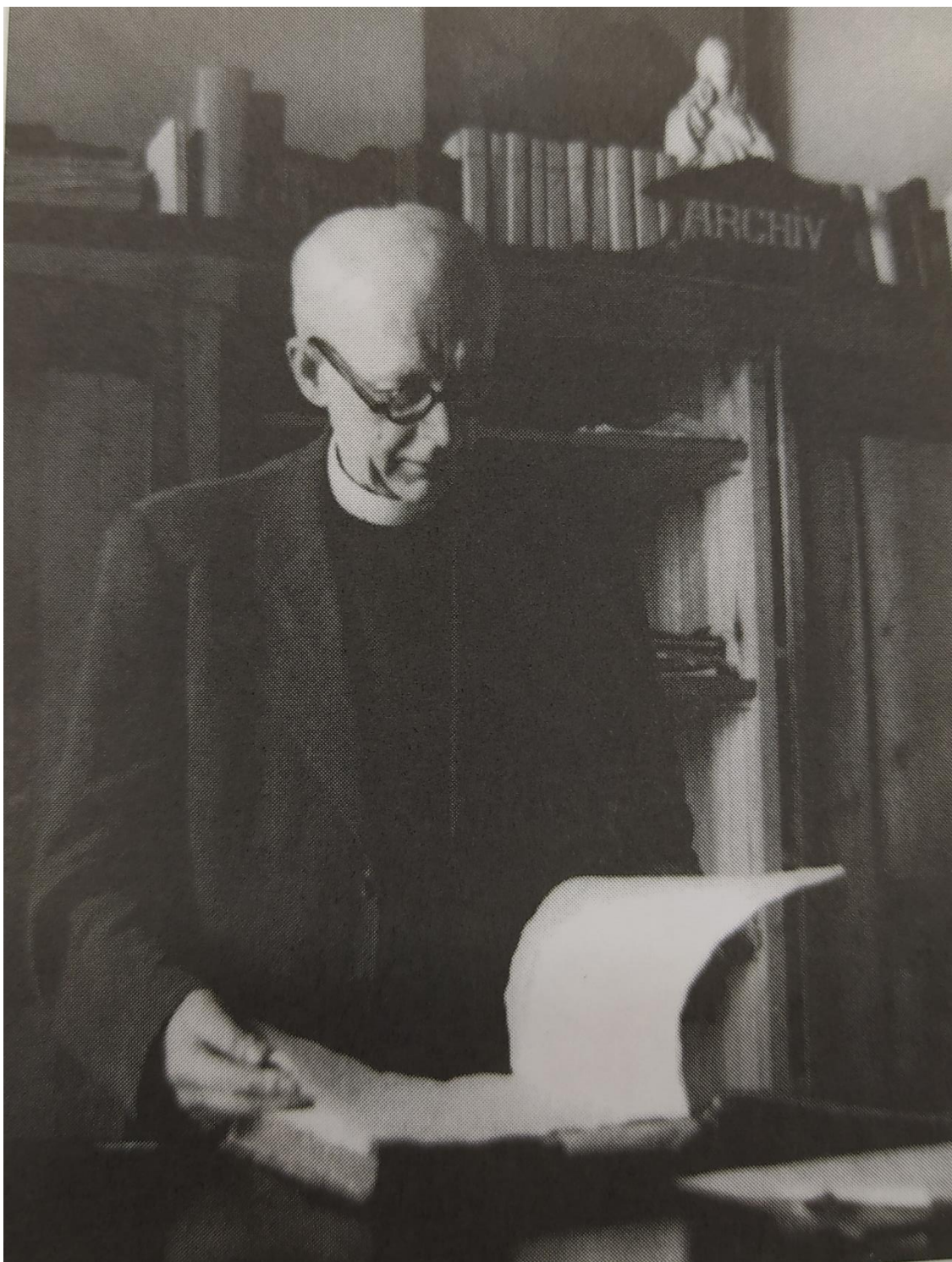
Obrázek 26 - D-31/62/A-220Z (u Horova mlýna)

Zdroj: foto archiv autorky

Obrázek 27 - D-31/62/A-220Z (plánový nákres)

Zdroj: Objekt D-31/62/A-220Z. In: Řopíky: Informace o lehkém opevnění z let 1936-38 [online].
/: /, 2022 [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: http://www.ropiky.net/dbase_objekt.php?id=1075719778

Obrázek 28 - Manětínský děkan František Wonka (1900-1967)

Zdroj: WONKA, František a SUK, Pavel, ed. Doba zkoušek a naděje: deník děkana Františka Wonky z let 1938-1945. Beroun: Pro město Manětín vydalo nakl. Machart, 2010. 672 s. ISBN 978-80-904318-6-7.